

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ,
УПРАВЛІННЯ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА І ПРАВА**

Освітньо-професійна програма Підприємство
Ступінь вищої освіти Магістр
Спеціальність 076 Підприємство, торгівля та біржова діяльність

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач _____

кафедри

Ханлар МАХМУДОВ

11 грудня 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **«Результативність підприємницької діяльності та
обґрунтування стратегії її розвитку»**

виконала здобувач вищої освіти заочної форми навчання

Носенко Дарина Віталіївна

Керівник кваліфікаційної роботи
к.е.н., доцент

Олена МИХАЙЛОВА

Полтава – 2023 року

ВСТУП

Актуальність теми. Результативність підприємницької діяльності є важливим показником для оцінки ефективності його функціонування. Аграрні підприємства відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки, розвитку сільських територій та економіки в цілому. Головними ключовими аспектами, які впливають на результативність аграрних підприємств є обсяг та якість виробленої сільськогосподарської продукції. Збільшення врожаю, покращення сортів та методів обробітку ґрунту, а також забезпечення належного догляду за тваринами допомагають підвищити результативність. Ефективне управління земельними ресурсами, водними ресурсами, людськими ресурсами та фінансовими ресурсами грає важливу роль у досягненні успіху аграрних підприємств.

Використання сучасних технологій в аграрному виробництві може значно покращити продуктивність і знизити витрати. Важливо розробляти ефективну ринкову стратегію, яка враховує попит на продукцію та конкуренцію. Розвиток нових ринків і вивчення споживчих потреб може допомогти збільшити прибутковість підприємства. Задоволення потреб споживачів та збереження якості продукції важливі для підтримання позитивного іміджу аграрного підприємства і залучення нових клієнтів.

Вирішення проблеми управління результативністю підприємств вивчалось в значній мірі зусиллями вітчизняних вчених: Азаренковою Г. М., Андрійчуком А. В., Буряком О. Г., Гупало О. О., Говорушко Т. А., Вороніним Ф. В., Олексюком О. І., Романюком О. П., Федуловою А. І., Ященком О. І. та ін.

Зв'язок роботи з науковими темами.

Проведення аналізу та дослідження в кваліфікаційній роботі було здійснено відповідно до науково-дослідних робіт, запланованих кафедрою підприємництва і права Полтавського державного аграрного університету.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є

управління ефективністю підприємницької діяльності.

Основними завданнями дослідження є:

- висвітлити теоретичні підходи щодо управління результативністю підприємницькою діяльністю;
- проаналізувати механізми формування результативністю діяльності підприємства;
- розробити стратегічні напрями управління результативністю підприємницької діяльності.

Об'єктом дослідження є аналіз та обґрунтування стратегії зростання результативності підприємницької діяльності у аграрному підприємстві.

Предметом дослідження виступає вивчення теоретичних та методичних концепцій, спрямованих на визначення стратегій покращення результативності підприємницької діяльності.

Методи дослідження. Для досягнення мети кваліфікаційної роботи та виконання поставлених завдань застосовувалися різноманітні підходи до дослідження, включаючи аналіз теоретичних концепцій, використання методів статистичного спостереження, використання графічних технік, застосування коефіцієнтного аналізу та порівняння, а також використання горизонтальних і вертикальних методів фінансового аналізу, а також методів наукової абстракції та узагальнення.

Інформаційною базою. Для аналізу та дослідження процесів, пов'язаних із формуванням результативності підприємницької діяльності, були використані наступні джерела та ресурси: нормативно-правові та законодавчі акти України, що регулюють цю сферу; річні звіти відповідних підприємств; поточна бухгалтерська та статистична звітність, представлена об'єктом дослідження; наукові публікації вчених-економістів; літературні джерела, які стосуються даної теми; довідкові та нормативні матеріали; а також особисті спостереження автора.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає у подальшому розвитку теоретичних, методичних і практичних положень

щодо зростання результативності підприємницької діяльності діяльності:

набули подальшого розвитку:

– стратегічні чинники зростання результативності підприємницької діяльності;

– методи прогнозування заходів щодо зростання результативності діяльності підприємства.

Практичне значення одержаних результатів. У кваліфікаційній роботі були досліджені теоретичні та методологічні підходи до створення ефективної підприємницької діяльності на основі аналізу результативних показників. Були розроблені висновки та стратегічні напрямки, які становлять основу для виявлення і вирішення сучасних проблем у сфері розвитку аграрних підприємств і обґрунтування стратегії підвищення їх ефективності.

Апробація результатів дослідження. Наукові досягнення та результати дослідження за темою кваліфікаційної роботи оприлюднено у формі доповіді на:

– Всеукраїнській науково-практичній конференції «Трансформаційні процеси в економіці: від конкуренції до кооперації», від 26 жовтня. м. Хмельницький, 2023 р., на тему «Теоретичні підходи до управління ефективністю підприємницької діяльності та їх основні завдання».

За результатами проведеного дослідження опубліковано фахову статтю: на тему «Підприємницька діяльність під час війни: особливості, ефективність, стратегії». Вісник Хмельницького національного університету. № 6 Хмельницький 2023. С. 15-12.

Структура та обсяг дипломної роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 60 сторінках друкованого тексту, робота містить 13 таблиць, 5 рисунків та додатки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

1.1. Управління результативністю діяльності підприємства – запорука його успішного його функціонування

У сучасних умовах, коли Україна інтегрується у міжнародний економічний простір, особливо з урахуванням теперішніх нестабільних процесів, виникає чимало нових завдань, розв'язання яких не можливе застосовуючи традиційні методи та підходи до управління продуктивністю підприємств у промисловості. Умови ринкових відносин вимагають ефективного управління, спрямованого на збільшення конкурентоспроможності та збереження стійких позицій підприємств [29]

Управління результативністю аграрних підприємств вимагає системного підходу, де кожен елемент, правильно обрані методи управління, мотиваційні програми і механізми грають важливу роль у досягненні успіху. Зокрема, управління результативністю стає особливо важливим під час кризових ситуацій, коли багатьом підприємствам доводиться боротися за виживання, оскільки це впливає на їх відносини з зовнішнім середовищем і формує методологію управління в цих умовах [47, с. 10].

Отже, питання забезпечення правильного управління результативністю підприємств в сучасних невпевнених умовах стає актуальним і потребує глибокого вивчення.

Важливо відзначити, що велика кількість авторів не пропонують однозначного визначення понять «ефективність» та «результативність» а, іноді, навіть використовують їх взаємозамінно. Проте для досягнення успішного функціонування та поставлених цілей важливо чітко розуміти, в чому полягають ці поняття та як вони відрізняються одне від одного.

Додатково, в сучасній вітчизняній і іноземній літературі не існує загальноприйнятої єдиної методики для оцінки ефективності та результативності діяльності підприємств. Ця методика могла б допомогти оптимізувати отримані результати в розрахунках, що, в свою чергу, могло б призвести до збільшення прибутковості, але наразі чітка система оцінки показників відсутня. Менеджмент наголошує на важливості одночасної ефективності та результативності для тривалого успіху, виживання та досягнення поставлених цілей підприємства [62 с. 238].

Аналізуючи велику кількість вчень різних науковців, можна підкреслити, що існує значна різноманітність тлумачень понять «ефективність» та «результативність». Це пояснюється зростанням популярності цих термінів і їх широким застосуванням в різних галузях науки. «Ефективність» та «результативність» є складними економічними поняттями, для підприємств різного спрямування, вимагають індивідуальних підходів до оцінки їхньої діяльності.

Результативність, в основному, визначається можливістю оцінити її на основі конкретного показника, що відображає досягнуті результати. Це означає, що результативність традиційно виражається у відношенні досягнутих результатів до витрат, і це можна спостерігати в табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

Зміст поняття «результативність» з точки зору різних авторів

| Автори | Поняття |
|---------------------------------------|---|
| Авдющенко А. [1, с. 237] | Поняття «ефект» та «результат» автор сприймає як тотожні, і вважає, що ефективність становить оцінку результату діяльності з урахуванням витрат, які забезпечили його отримання |
| Говорушко Т., Климаш Н. [5 с. 12] | Результативність – це неперервний, системний підхід до поліпшення досягнень, спираючись на обґрунтовані наукові рішення, постійну організаційну навчаність та акцент на відповідальності за результати діяльності |
| Куценко А. [23 с. 137] | Результативність відображає досягнення результату |
| Олексюк О. [40 с. 169] | Результативність є прикладним виразом досягнень розвитку теорії економічної ефективності і наступним етапом її розвитку. |
| Стандарт ISO 9001:2001 [13 с. 6-9] | Результативність означає ступінь досягнення запланованого результату |

| | |
|-------------------------|---|
| Федулова Л. [57 с. 234] | Результативність – міра точності управління, яка характеризується досягненням очікуваного стану об'єкта управління, мети управління або рівнем наближення до неї. |
|-------------------------|---|

Як відзначає Т. Говорушко, згідно з Е. Холдсвордом та Д. Джирасіном [10], управління результативністю включає заходи, які спрямовані на спільну працю, стратегічне мислення на довгу перспективу, розвиток людського капіталу та забезпечення лояльності клієнтів. Воно оцінює лідерів, які формують людський капітал, стимулюють мотивацію співробітників та розвивають персонал, а також ведуть управління ними.

Визначення результативності підприємницької є складною категорією у сфері економічної науки. Ця складність полягає в різних підходах до оцінки результатів та витрат виробництва. Іноді вчені, намагаючись дотримуватися певних правильних принципів вимірювання ефективності, порушують їх, оскільки відбувається плутанина між результатами виробництва і витратами. При цьому не всі результати чи витрати діяльності враховуються при розрахунку загального показника. У деяких випадках результати діяльності не відповідають витратам, які були здійснені для їх досягнення [37, с. 128.].

Питання результативності господарської діяльності важливе в сучасній економіці та входить у число актуальних проблем. Цікавість до цього питання виявляється не лише власниками приватних підприємств, але і вищими посадовими особами в уряді. З жорсткою конкуренцією на ринку виникає особлива необхідність забезпечити стабільність функціонування та розвиток вітчизняних бізнес-структур. Отже, формування високого рівня конкурентоспроможності стає ключовим завданням для забезпечення стійкого функціонування в умовах зростаючої конкуренції.

Серед ключових принципів управління результативністю діяльності підприємства можна виділити такі, як вказує Н. Лазарева [25, с. 108.] (рис. 1.1).



Рис. 1.1. Принципи управління результативністю діяльності підприємства [25].

Процес управління результативністю підприємства та його підрозділів включає в себе чотири основні кроки, які можна узагальнити таким чином:

- Розроблення показників ефективності та встановлення цілей для підвищення рівня продуктивності. Це означає, що спеціалісти визначають, як вимірювати успішність діяльності та встановлюють мети для її покращення.

- Оцінка ефективності роботи підприємства, що включає в себе визначення фактичної ефективності, порівняння її з поставленими цілями та виявлення можливостей для підвищення ефективності.

- Прийняття управлінських рішень з метою збільшення рівня продуктивності. За кожним із виявлених можливих покращень приймаються відповідні рішення з метою наближення фактичних результатів до поставлених цілей.

- Моніторинг ефективності, який включає в себе контроль за виконанням ухвалених рішень та збір необхідної інформації для подальшого оцінювання продуктивності діяльності підприємства.

Сільське господарство представляє собою складну систему, яка складається з взаємодіючих та взаємозалежних компонентів. Швидкість та якість функціонування цієї системи визначаються її основною метою. Для

оцінки ефективності результативності сільського господарства використовуються критерії, які включають в себе як внутрішні, так і зовнішні характеристики цієї системи. На рівні національної економіки результативність виробництва вимірюється через відношення національного доходу, згенерованого протягом певного періоду, до загальних ресурсів суспільної праці, які були витрачені. На рівні окремих галузей, об'єднань та підприємств, результативність визначається через співвідношення обсягу чистої продукції до суспільної праці, витраченої у цих конкретних галузях та підприємствах [55 с. 142].

Економічна результативність представляє собою складну і багатогранну концепцію в сучасній економічній науці. Вона сформувалася разом із розвитком матеріального виробництва, і, відповідно, не має однозначного визначення та тлумачення в сучасній науковій літературі. Результативність економічної діяльності залежить від обґрунтованого співвідношення між витратами і результатами виробництва. Під час проведення наукових досліджень, особливу увагу слід приділяти оцінці ефективності функціонування підприємств, що є завершальним етапом фінансового та управлінського аналізу їх господарської діяльності [2, с. 156].

Результативність пов'язана з виробничими, технологічними та управлінськими процесами, конкретними проблемами й способами їх розв'язання, а також залежить від двох аспектів: спочатку від створення умов і досягнень на робочому місці, а в подальшому – від впливу зовнішнього середовища та ситуацій, що визначають ринкові умови, а також від розміру акціонерного капіталу та ситуаційного доходу від реалізованого товару.

Л. Федулова виділяє ключові фактори, які впливають на результативність організації, включаючи такі аспекти [57]:

- Потенціал організаційної системи.
- Збалансованість компонентів організації.
- Ефективні процеси на кожному етапі обігу фондів.

- Рівень розвитку всіх підсистем.
- Раціональність взаємозв'язку між результативністю господарської та фінансової діяльності.
- Оптимальний баланс між активними та пасивними адаптивними реакціями системи та потенціалом конкурентного статусу організаційних утворень.

Показники ефективності не обов'язково повинні обмежуватися тільки кількісними аспектами. За умовами забезпечення конкурентних позицій, система управління в організаціях може знижувати якість своєї діяльності, враховуючи майбутні цілі. Схематично показники результативності підприємства можна представити так, як показано на рис. 1.2.

За словами С. Харченка, управління результативністю представляє собою складний та всебічний процес, який оцінює підприємство як з точки зору його можливостей досягнення заданих цілей, так і щодо реалізації поставлених завдань [58, с. 141-149].

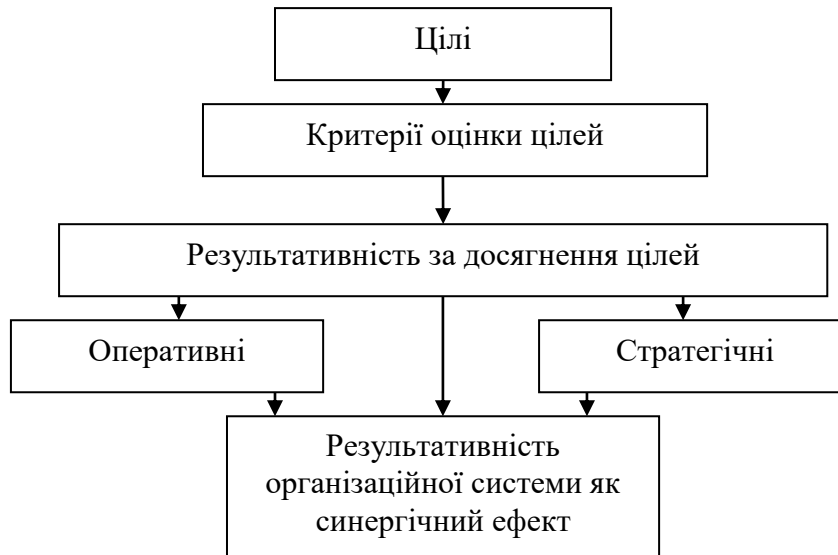


Рис. 1.2. Схема управління результативністю організаційної системи [58].

Результативний підхід враховує результативність підприємства, розглядаючи її як комплексну оцінку потенційних можливостей і способів їх реалізації для досягнення позитивного економічного результату.

Враховуючи рівень використання поняття результативності на підприємстві, розробляється оптимізація механізмів управління та ухвалення важливих управлінських рішень. У той же час, стратегія управління результативністю має бути адаптована до нових умов, які враховуються у життєдіяльності суб'єкта господарювання.

1.2. Сучасні тенденції та проблеми управління результативністю підприємницької діяльності, та методи її вимірювання

Управління результативністю підприємства включає в себе процес перетворення стратегічних планів організації в конкретні результати та досягнення цілей. Цей процес можна поділити на дві основні галузі:

– Оцінка результатів діяльності, яка базується на стратегічному плануванні та використанні збалансованої системи показників. Це означає аналіз того, наскільки ефективно організація впроваджує свою стратегію та досягає запланованих цілей.

– Управлінський бухгалтерський облік і економіка, який включає визначення доходів і витрат, включаючи процесно-орієнтований облік і прогнозування потреб в ресурсах і витратах. Це допомагає забезпечити фінансову стійкість організації та ефективне управління її ресурсами [51, с. 212].

Однією з ключових проблем у забезпеченні ефективного управління результативністю підприємства є недостатнє збігання стратегії зі встановленими показниками. Іншими словами, існує розрив і нестача взаємодії між локальними показниками, які контролюються керівництвом та впливають на конкретні аспекти роботи, і кінцевими результатами на організаційному рівні. Недієві показники призводять до небажаної поведінки та невдалих результатів.

За переконанням вчених, оптимальним способом вирішення цієї

проблеми є використання збалансованої системи показників. Збалансована карта (іноді називається збалансовою системою показників) - це стратегічний інструмент, який встановлює систему стратегічного обліку та відповідальності. Збалансована карта перетворює місію та стратегію підприємства на конкретні операційні цілі та показники виконання з чотирьох різних перспектив: фінансової, клієнтської, внутрішньої бізнес-перспективи та перспективи навчання і росту (інфраструктури) [35 с. 4].

Фінансова перспектива оцінює економічні наслідки дій, здійснюваних на трьох перспективах. Клієнтська перспектива визначає сегмент клієнтів та ринку, на якому бізнес конкурує. Внутрішня перспектива бізнесу описує внутрішні процеси, необхідні для створення цінності для клієнтів та власників. Перспектива навчання і росту (інфраструктури) визначає потенціал, необхідний для забезпечення довгострокового зростання та вдосконалення. Остання перспектива враховує троє підсилюючих факторів: творчий потенціал працівників, технічні можливості інформаційних систем та позицію працівників (їхню мотивацію, повноваження та залученість).

На сьогодні результативність визначається за основними напрямками:

- Оцінка виробничої результативності для оптимізації стратегії управління.
- Оцінка результативності підприємства для визначення його привабливості як об'єкта інвестування.
- Оцінка результативності підприємства на державному рівні.

Чотири концепції аналізу результативності компаній набули значного поширення [21 с. 62-66.], і вибір конкретної залежить від мети використання. Для цього застосовується відповідна інформаційна база та набір показників, які підлягають аналізу.

- Ринковий підхід, який вимірюється показниками конкурентоздатності та ринковою цінністю.
- Фінансовий аналіз, що включає в себе розгляд показників прибутковості та економічної доданої вартості.

– Витратний підхід, який виражає результативність через показники собівартості та коефіцієнти економічності.

– Нефінансовий (неекономічний) аспект, де результативність відображається через показники клієнтської задоволеності та інноваційності діяльності.

Ураховуючи різноманітність та неоднозначність підходів та методик для оцінки результативності підприємства, можна зробити висновок, що метод та система показників, використовуваних для проведення аналізу результативності діяльності підприємства, повинні бути відповідними конкретним характеристикам цього підприємства та меті проведення такого аналізу.

Особливість підприємств з корпоративним управлінням полягає в тому, що власники капіталу відокремлені від участі в управлінні. Функція управління доручена менеджерам цих підприємств. Ця характеристика впливає як на специфіку управління, так і на підхід до оцінки результативності таких компаній.

Виявлено, що структура власності має вплив на результативність таких підприємств. Перший підхід, який зустрічається в літературі, полягає в концентрації корпоративної власності в небагатьох акціонерів [63]. Це означає, що дрібні акціонери не можуть забезпечити ефективний контроль над діяльністю менеджерів, і для досягнення результативності власність повинна бути сконцентрована в руках великих акціонерів.

Другий підхід пропонує порівнювати структуру власності з показниками ефективності діяльності підприємств [34]. Він аналізує ступінь концентрації корпоративної власності (частка одного найбільшого акціонера або групи акціонерів), показники економічної ефективності, бізнес-активність та фінансовий стан, а також рівень корпоративного управління і їх взаємозв'язок.

Особливо важливо визначити критерій для оцінки результативності підприємств, який відображав би основні фактори, від яких залежить

створення вартості, і надавав би необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень як менеджментом, так і власниками акціонерних товариств.

Показником, який відповідає цим вимогам, є додана вартість, яку створює акціонерне товариство у процесі своєї діяльності. Додана вартість дає можливість оцінити загальну продуктивність підприємства та її внесок у суспільство. Розподіл доданої вартості на заробітну плату, дивіденди, нерозподілений прибуток, відсотки за кредитами, податки та відрахування надає інформацію про відповідні частки винагороди всій команді учасників управління, такі як працівники, капіталовкладники (власники та залучені), і держава. Додана вартість є тим, ради чого підприємство існує, і фінансовий результат його діяльності залежить від співвідношення розподілу доданої вартості між цими компонентами [63].

Підтвердження цієї ідеї підтримується тим фактом, що на сучасному етапі існує значна кількість нерентабельних підприємств, і розрахунок показників прибутковості не забезпечує належної аналітичної інформації про діяльність таких підприємств.

Запропоновано обчислення фактичної створеної доданої вартості - ЗДВ (залишкової доданої вартості), фактично розподіленої доданої вартості - АДВ (адитивної доданої вартості) та мінімального рівня доданої вартості, яку необхідно створити на підприємстві з урахуванням його ресурсного потенціалу та виробничої потужності - НДВ (нормативної доданої вартості) [7].

Ці обчислення дозволяють проводити аналітичний аналіз. Відповідно до співвідношення цих факторів формується система рівнів, яка відображає різний стан економічної діяльності підприємств. Таким чином, процес виходу підприємства з кризового стану, коли додана вартість або не створюється взагалі, або створюється в недостатній кількості, можна розглядати як послідовні етапи, де кожен з них відображає конкретний фінансовий стан підприємства.

Об'єктивна інформація щодо зміни рівня ефективності може бути визначена під час аналізу динаміки показників витрат на проміжне споживання (ППС) та витратомісткості доданої вартості (ВДВ).

Також проводяться розрахунки наступних параметрів:

– розмір додаткової або втраченої доданої вартості внаслідок зміни ефективності діяльності акціонерного товариства, що представлений загальною умовною додатковою доданою вартістю (УДДВ_{tj});

– мінімальний рівень виручки, необхідний для створення реальної додаткової доданої вартості при пониженні показника (ППС);

– сума матеріального заохочення (МЗ_{ti}) для тих відділів, які зменшили витрати на проміжне споживання;

– розмір можливої виплати дивідендів та дивідендний потенціал акціонерних товариств.

Для успішного управління підприємством можливе використання різних наборів показників результативності. Аналіз показників результативності та успішності у сфері економіки традиційно включає в себе фінансові показники, показники ефективності та аспекти соціальних показників. Однак ці показники не завжди здатні забезпечити всебічну та об'єктивну оцінку видач бізнесу [27, с. 95].

Серед індикаторів, які мають велике значення для керівництва в оцінці можливостей подальшого розвитку підприємства, можна виділити структуру активів та джерела їх фінансування; зміцнення підприємницької активності та фінансову стійкість; прискорення росту виробництва продукції; підвищення якості та конкурентоспроможності продукції; зростання вартості бізнесу.

Необхідно впровадження механізму для негайного відстеження нефінансових показників, які впливають на фінансові результати [27].

Отже сучасна система є комплексним механізмом для оцінки результативності підприємств. Вибір цього механізму обґрунтовується наступними обставинами: в сучасних умовах, коли багато підприємств не

мають прибутку, враховуючи дефіцитність прибуткових показників, таких як рентабельність капіталу, активів, виробництва, та їхні зміни в часі, цей механізм надає можливість отримати повноцінну та адекватну аналітичну інформацію. У сфері управління підприємством, важливо, щоб показники продуктивності відображали відповідні частки винагороди для всіх учасників виробничих відносин.

Висновки до розділу 1

1. Управління результативністю аграрних підприємств вимагає системного підходу, де кожен елемент, правильно обрані методи управління, мотиваційні програми і механізми грають важливу роль у досягненні успіху. Зокрема, управління результативністю стає особливо важливим під час кризових ситуацій, коли багатьом підприємствам доводиться боротися за виживання, оскільки це впливає на їх відносини з зовнішнім середовищем і формує методологію управління в цих умовах.

2. Результативність пов'язана з виробничими, технологічними та управлінськими процесами, конкретними проблемами й способами їх розв'язання, а також залежить від двох аспектів: спочатку від створення умов і досягнень на робочому місці, а в подальшому – від впливу зовнішнього середовища та ситуацій, що визначають ринкові умови, а також від розміру акціонерного капіталу та ситуаційного доходу від реалізованого товару.

3. Однією з ключових проблем у забезпеченні ефективного управління результативністю підприємства є недостатнє збігання стратегії зі встановленими показниками. Іншими словами, існує розрив і нестача взаємодії між локальними показниками, які контролюються керівництвом та впливають на конкретні аспекти роботи, і кінцевими результатами на організаційному рівні. Недієві показники призводять до небажаної поведінки та невдалих результатів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства

Для досліджень та виконання завдань кваліфікаційної роботи ми обрали аграрне підприємство, що спеціалізується на виробництві елітного насіння зернових та зернобобових культур, а також довготривалих трав. Крім цього, їхні господарські справи включають вирощування озимої пшениці, гречки, кукурудзи для зерна, ячменю, вівса, сорго, соняшнику, сої та баштанних продовольчих культур. У галузі тваринництва вони також займаються розведенням великої рогатої худоби, свиней, а також виробництвом молока та меду.

На цьому підприємстві вищим органом управління є директор господарства, підпорядковані йому ключові фахівці, а саме головний зоотехнік, головний ветеринарний лікар, головний агроном, головний інженер, головний бухгалтер, головний економіст, заступник директора, відповідальний за господарську частину, і керівник ковбасного цеху. Головний зоотехнік і головний ветеринарний лікар керують діяльністю молочного комплексу, селекційної групи, ветеринарного лікаря, племінного заводу, зоотехніка, механічних токів №1 та №2.

Структура управління досліджуваного підприємства є лінійно-функціональною з консультаційною підтримкою з боку функціональних служб, не порушуючи права і обов'язки лінійних керівників. Кожен працівник отримує обов'язкові вказівки від інших співробітників з таким же або вищим рангом.

Ця організаційна структура, якою керується господарство, спрямована на ефективне виконання управлінських рішень, покращення функціональних

відділів і скорочення часу, необхідного для передачі директив виконавчому персоналу. Крім того, ця структура дозволяє швидко реагувати на зміни у використанні ресурсів, що стає особливо актуальним в умовах сучасної ринкової економіки.

Аграрне підприємство впроваджує різноманітні стратегії та заходи, які охоплюють організаційно-економічні та екологічні аспекти, з метою ефективного використання земельних ресурсів. Конкретний вибір та кількість таких заходів залежать від наявного ресурсного потенціалу, масштабів операцій та фінансово-економічної стійкості суб'єктів господарювання. Давайте проаналізуємо динаміку використання землі на цьому підприємстві за табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка складу та розміру сільськогосподарських угідь підприємства, 2018-2022 рр.

| Показники | Роки | | | | | 2022 р. до 2018 р. | |
|---|------|------|------|------|------|--------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +,- | % |
| Всього с.-г. угідь, га | 3306 | 3306 | 3306 | 3306 | 3306 | 0,0 | 100,0 |
| у % до середньорайонних даних | 93,7 | 93,2 | 91,1 | 91,1 | 91,1 | x | -2,6 |
| Питома вага с.-г. угідь в площі району, % | 4,5 | 4,4 | 4,3 | 4,3 | 4,3 | x | -0,2 |
| з них: ріллі, га | 3287 | 3287 | 3287 | 3287 | 3287 | 0,0 | 100,0 |
| у % до середньорайонних даних | 97,9 | 99,2 | 97,4 | 97,3 | 97,1 | -0,7 | 99,3 |
| сінокоси, пасовища | 19 | 19 | 19 | 19 | 19 | 0,0 | 100,0 |
| Всього посівів с.-г. культур | 3287 | 3287 | 3287 | 3266 | 3107 | -180,0 | 94,5 |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Аналізуючи дані про використання землі в досліджуваному підприємстві, можна зазначити, що протягом досліджуваного періоду відсутні зміни в показнику площі сільськогосподарських угідь, яка становить 3306,0 га. Також слід відзначити, що площа ріллі на підприємстві залишається стабільною і складає 3287,0 га. Площа відведена під сінокоси та пасовища залишається незмінною на протязі досліджуваного періоду. Площа сільськогосподарських культур зменшилася із 3287,0 га у 2018 р. до 3107,0 га у 2022 р.

Результативність сільськогосподарського виробництва на внутрішніх і зовнішніх ринках в значній мірі обумовлена рівнем забезпечення, результативним використанням людського потенціалу та застосуванням науково підтверджених методів управління ним. Згідно з сучасними теоріями управління, управління людськими ресурсами передбачає розгляд людей як найцінніший актив організації, який потребує належного розвитку, мотивації та ефективного використання, спільно з іншими ресурсами, для досягнення стратегічних цілей організації. Більш докладну інформацію можна знайти у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Динаміка показників використання трудових ресурсів
підприємства, 2018-2022 рр.**

| Показники | Роки | | | | | Відхилення 2022 р. до 2018 р. | |
|---|------|------|------|------|------|-------------------------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +, - | % |
| Середньорічна чисельність працюючих, осіб | 234 | 229 | 230 | 230 | 235 | 1,0 | 100,4 |
| з них зайнятих у с.-г. виробництві | 209 | 203 | 198 | 198 | 210 | 1,0 | 100,4 |
| у т. ч.: в рослинництві | 118 | 110 | 103 | 107 | 112 | 2,0 | 94,9 |
| в тваринництві | 91 | 93 | 95 | 91 | 98 | 7,0 | 107,6 |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

З аналізу показників табл. 2.2 можна зробити такі висновки. У 2018 р. середньорічна кількість працюючих становила 234 особи, і в 2022 р. цей показник зріс на всього лише одну особу до рівня 235. Щодо працівників, які займаються сільськогосподарським виробництвом, їх кількість становила 209 осіб у 2018 р. та 210 осіб у 2022 р. Загалом можна відзначити, що кількість працівників, задіяних у галузі рослинництва, перевищує кількість працівників, які займаються тваринництвом.

Забезпечення певного темпу розвитку та підвищення продуктивності виробництва можливе шляхом підсилення процесу відтворення та більш

ефективного використання наявних основних та оборотних засобів, а також виробничих потужностей підприємства, як показано в табл. 2.3.

При аналізі динаміки забезпеченості та використання основних та оборотних засобів у досліджуваному підприємстві, важливо відзначити, що кількість основних засобів до кінця року зросла на 42,8 %. Основними активами на першому місці є машини та обладнання з вартістю 30957,0 тис. грн на другому місці будівлі, які мають вартість в 6581,0 тис. грн. Щодо оборотних засобів, також можна відзначити позитивну динаміку, хоча і не значну, лише на 3,5 %. Наприклад, у 2018 р. їх вартість становила 17984,0 тис. грн, а в 2022 р. - 18615,0 тис. грн. Серед оборотних засобів найбільший обсяг припадає на виробничі запаси, на другому місці знаходяться тварини, призначені для вирощування та відгодівлі, та третє місце посідає незавершене виробництво.

Таблиця 2.3

Динаміка забезпеченості та використання основних та оборотних засобів в підприємстві, 2018-2022 рр.

| Показники | Роки | | | | | 2022 р. до 2018 р. | |
|---|---------|---------|---------|---------|---------|--------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +,- | % |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 |
| Наявність основних засобів на кінець року – всього, тис. грн ² _{н3} | 9491,0 | 31769,0 | 32283,0 | 41766,0 | 42101,0 | 12610,0 | 142,8 |
| у т. ч.: | | | | | | | |
| будинки, споруди | 6988,0 | 6987,0 | 6581,0 | 6581,0 | 6581,0 | -407,0 | 94,2 |
| машини та обладнання | 18695,0 | 20362,0 | 21410,0 | 30892,0 | 30957,0 | 12262,0 | 165,6 |
| транспортні засоби | 2576,0 | 3203,0 | 3050,0 | 3050,0 | 3250,0 | 674,0 | 126,2 |
| інструменти, прилади, інвентар | 1179,0 | 1164,0 | 1188,0 | 1190,0 | 1245,0 | 66,0 | 105,6 |
| інші основні засоби | 53,0 | 53,0 | 54,0 | 53,0 | 68,0 | 15,0 | 128,3 |
| Вартість оборотних засобів на кінець року – всього, тис. грн | 17984,0 | 18523,0 | 18523,0 | 19993,0 | 18615,0 | 631,0 | 103,5 |
| у т. ч.: | | | | | | | |
| виробничі запаси | 4508,0 | 4612,0 | 8695,0 | 2078,0 | 8676,0 | 4168,0 | 192,5 |
| тварини на вирощуванні та відгодівлі | 4261,0 | 4396,0 | 3770,0 | 2762,0 | 2706,0 | -1555,0 | 63,5 |
| незавершене виробництво | 2456,0 | 4569,0 | 1730,0 | 1033,0 | 1594,0 | -862,0 | 64,9 |

Продовж. табл. 2.3

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 |
|----------------------------|--------|--------|--------|--------|--------|---------|-------|
| готова продукція | 1642,0 | 3008,0 | 3495,0 | 871,0 | 1198,0 | -444,0 | 73,0 |
| товари | 22,0 | 12,0 | 16,0 | 22,0 | 65,0 | 43,0 | 295,5 |
| дебіторська заборгованість | 2467,0 | 1773,0 | 2172,0 | 5101,0 | 4209,0 | 1742,0 | 170,6 |
| грошові кошти | 2628,0 | 153,0 | 115,0 | 528,0 | 167,0 | -2461,0 | 6,4 |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Товарна продукція аграрного підприємства представляє собою велику різноманітність сільськогосподарської продукції, як рослинницької, так і тваринницької галузей, що виробляються та вирощуються в досліджуваному підприємстві. Ця продукція є результатом комплексного процесу виробництва та створює важливий ефект господарської діяльності для забезпечення продовольчої, сировинної безпеки табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Динаміка структури грошових надходжень від реалізації продукції підприємства, 2018-2022 рр.

| Галузі і види продукції | Обсяг реалізації продукції, в сер. за 2018-2022 рр., ц | Постійні ціни 2016 р., грн за 1 ц | Вартість товарної продукції в постійних цінах, тис. грн | Структура товарної продукції, % | № п/п за питомою вагою |
|-------------------------------|--|-----------------------------------|---|---------------------------------|------------------------|
| Рослинництво – всього | х | х | 29534,1 | 52,6 | х |
| в т.ч. зернові та зернобобові | 45854,80 | 0,00 | 14393,2 | 25,6 | х |
| з них: пшениця озима | 12225,40 | 311,72 | 3810,9 | 6,8 | 5 |
| кукурудза на зерно | 28449,60 | 317,97 | 9046,1 | 16,1 | 4 |
| ячмінь озимий | 4,20 | 296,67 | 1,2 | 0,002 | 11 |
| ячмінь ярий | 5047,60 | 296,67 | 1497,5 | 2,7 | 7 |
| Соняшник | 14554,60 | 816,80 | 11888,2 | 21,2 | 3 |
| Соя | 3578,40 | 834,24 | 2985,2 | 5,3 | 6 |
| Багаторічні трави насіння | 187,20 | 1424,31 | 266,6 | 0,5 | 9 |
| Тваринництво – всього | х | х | 26587,67 | 47,4 | х |
| в т.ч.: приріст ВРХ | 542,18 | 2301,57 | 1247,86 | 2,2 | 8 |
| приріст свиней | 396,32 | 2387,68 | 10110,8 | 22,6 | 1 |
| молоко | 28864,77 | 436,65 | 12603,8 | 22,5 | 2 |
| мед | 11,66 | 5668,63 | 66,1 | 0,1 | 10 |
| Всього по підприємству | х | х | 50937,4 | 100,0 | х |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

З аналізу показників, представлених у табл. 2.3, витікає наступне, перше місце у виробництві посідає виробництво свинини, та становить 22,6%. Друге місце по знаходженню в структурі виробництва займає молоко з показником 22,5%, тоді як третє місце відведено виробництву соняшнику, яке становить 21,2%.

Графічно динаміку структури товарної продукції можна зобразити на рис. 2.1.

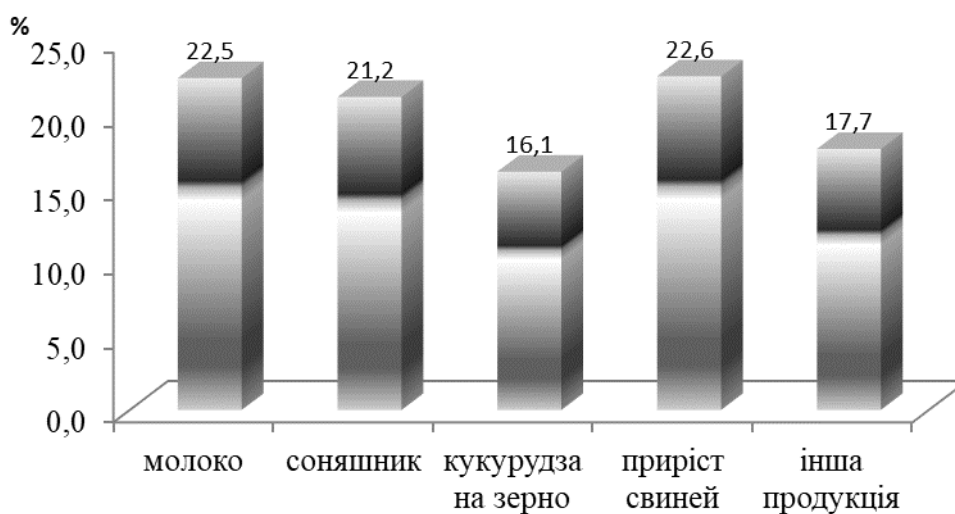


Рис. 2.1. Динаміка структури товарної продукції підприємства, в сер. за 2018-2022 рр.

Як висновок з рис. 2.1 витікає, що виробничий напрямок м'ясо-молочний, з розвинутим зерновиробництвом. Коефіцієнт спеціалізації на даному аграрному підприємстві становить 0,561, що свідчить про високий рівень спеціалізації,

Проблематика результативності сільськогосподарського виробництва є важливим об'єктом дослідження та аналізу в галузі сільськогосподарської економіки. Одним із ключових показників, які визначають ефективність, є виробничий результат.

Для оцінки результативності сільськогосподарського виробництва необхідно також враховувати показники витрат, такі як собівартість продукції, витрати на заробітну плату, витрати на оренду землі, витрати на

корми та інші ресурси. Ефективне використання цих ресурсів та раціональне зменшення витрат сприяють підвищенню результативності виробництва (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

**Динаміка показників ефективності сільськогосподарського
виробництва в підприємстві, 2018-2022 рр.**

| Показники | Роки | | | | | 2022 р. до 2018 р. | |
|---|---------|---------|---------|---------|----------|--------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +,- | % |
| Вартість валової продукції у постійних цінах 2016 р. – всього, тис. грн | 63371,9 | 63644,4 | 64862,6 | 52752,6 | 61216,5 | -2155,4 | 96,6 |
| у т. ч.: рослинництва | 45312,1 | 45033,5 | 44364,6 | 31844,6 | 38459,3 | -6852,8 | 84,9 |
| тваринництва | 18059,7 | 18610,9 | 20498,0 | 20908,0 | 22757,1 | 4697,4 | 126,0 |
| Вартість валової продукції у діючих цінах – всього, тис. грн | 78905,7 | 71484,1 | 93770,9 | 77471,1 | 105067,5 | 26161,8 | 133,2 |
| у т. ч.: рослинництва | 50501,6 | 46345,3 | 58661,6 | 39225,9 | 56472,6 | 5971,0 | 111,8 |
| тваринництва | 28404,1 | 25138,8 | 35109,3 | 38245,3 | 48594,8 | 20190,7 | 171,1 |
| Повна собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн | 37137,0 | 43921,0 | 52752,0 | 55440,0 | 59146,0 | 22009,0 | 159,3 |
| у т. ч.: рослинництва | 19188,0 | 22141,0 | 29827,0 | 31598,0 | 24935,0 | 5747,0 | 130,0 |
| тваринництва | 17781,0 | 21567,0 | 22823,0 | 23735,9 | 33881,0 | 16100,0 | 190,5 |
| інша продукція, роботи та послуги | 168,0 | 213,0 | 102,0 | 106,1 | 330,0 | 162,0 | 196,4 |
| Валовий дохід – всього, тис. грн | 54256,0 | 56621,0 | 68210,0 | 71844,6 | 76965,0 | 22709,0 | 141,9 |
| у т. ч.: рослинництва | 31811,0 | 32705,0 | 42601,0 | 43832,0 | 39848,0 | 8037,0 | 125,3 |
| тваринництва | 22290,0 | 23642,0 | 25466,0 | 28012,6 | 36671,0 | 14381,0 | 164,5 |
| інша продукція, роботи та послуги | 155,0 | 274,0 | 143,0 | 0,0 | 446,0 | 291,0 | 287,7 |
| Прибуток (збиток) – всього, тис. грн | 17119,0 | 12700,0 | 15458,0 | 16404,6 | 17819,0 | 700,0 | 104,1 |
| у т. ч.: рослинництва | 12623,0 | 10564,0 | 12774,0 | 12234,0 | 14913,0 | 2290,0 | 118,1 |
| тваринництва | 4509,0 | 2075,0 | 2643,0 | 4276,7 | 2790,0 | -1719,0 | 61,9 |
| інша продукція, роботи та послуги | -13,0 | 61,0 | 41,0 | -106,1 | 116,0 | 129,0 | x |
| Рівень рентабельності (збитковості), % | 46,1 | 28,9 | 29,3 | 29,6 | 30,1 | -16,0 | x |
| у т. ч.: рослинництва | 65,8 | 47,7 | 42,8 | 38,7 | 59,8 | -6,0 | x |
| тваринництва | 25,4 | 9,6 | 11,6 | 18,0 | 8,2 | -17,1 | x |
| інша продукція, роботи та послуги | -7,7 | 28,6 | 40,2 | -100,0 | 35,2 | 42,9 | x |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Проаналізувавши показники динаміки ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства можна зробити наступні висновки. Протягом досліджуваного періоду вартість валової продукції у фактичних цінах зменшилася на 2155,4 тис. грн. Також слід відзначити, що повна собівартість зросла на 59,3 %, що негативно позначається на показниках результативності, і це спостерігається як у рослинництві, так і в тваринництві.

Валовий дохід у 2022 р. становив 76965,0 тис. грн, що вище на 22709,0 тис. грн, ніж в 2018 р. Загальний прибуток, а також прибуток у галузі рослинництва зросли протягом досліджуваного періоду. Проте прибуток в галузі тваринництва зменшився на 1719,0 тис. грн.

Щодо динаміки рентабельності галузей сільського господарства в підприємстві можна зобразити схематично (рис. 2.2.).

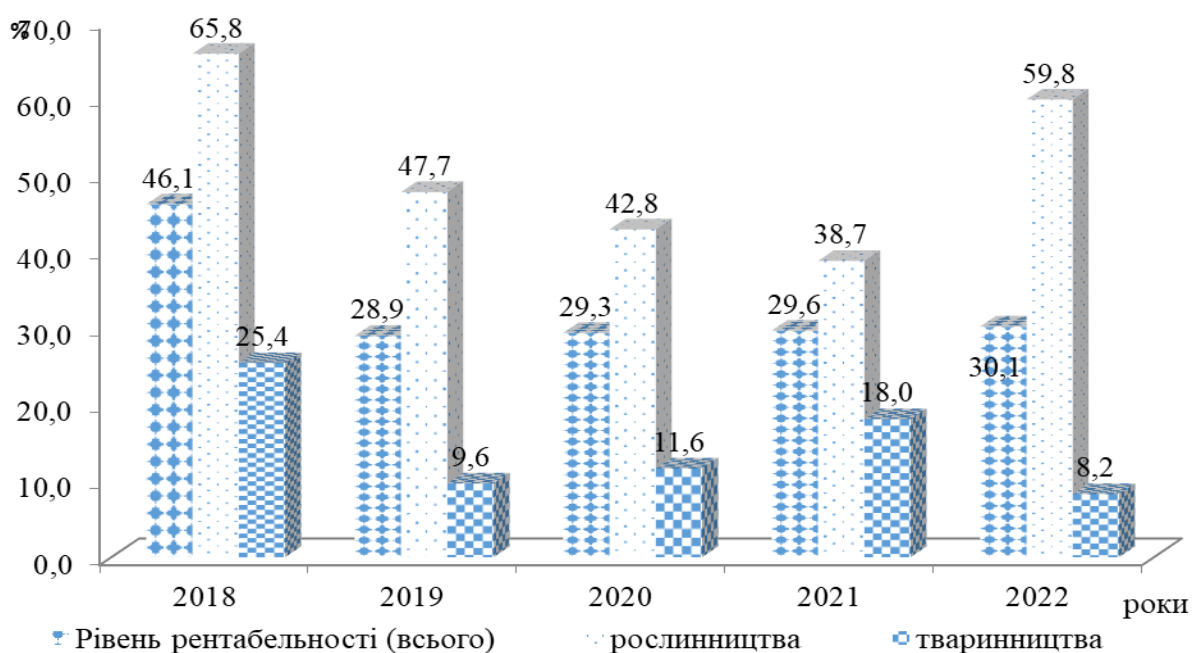


Рис. 2.2. Динаміка рентабельності галузей сільського господарства в підприємстві, 2018-2022 рр.

Рівень рентабельності досліджуваного підприємства у 2018 р. становив 46,1 %, а в 2022 р. 30,1 %, що свідчить про зниження досліджуваного показника на 16,0 %. Якщо характеризувати по галузях, то

досліджуваний показник має тенденцію до зниження, що негативно впливає на результативність підприємницької діяльності.

2.2. Оцінка механізму формування та управління результативністю підприємницької діяльності аграрного підприємства

Оцінка механізму формування та управління результативністю підприємницької діяльності досліджуваного підприємства є надзвичайно важливим аспектом для забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору. Аграрні підприємства стикаються з численними викликами, включаючи зміни в кліматі, рост населення, ринкову конкуренцію і вимоги до стандартів безпеки та якості. Тому, вивчення та аналіз процесів формування та керування результативністю є критично важливим для їх успішного функціонування.

Механізм формування результативності включає в себе ряд ключових аспектів.

По-перше, це вибір правильної стратегії, яка відображає основні цілі та завдання підприємства в умовах аграрного сектору.

По-друге, це ефективне використання ресурсів, включаючи земельні площі, технічні засоби, людський капітал та фінансові ресурси.

По-третє, це визначення та вимірювання ключових показників результативності, які можуть включати в себе врожайність, витрати, прибутковість та стійкість до ризиків.

Управління результативністю в аграрному секторі передбачає ретельний аналіз цих показників і прийняття стратегічних рішень для покращення результатів. Це може включати в себе впровадження нових агротехнологій, підвищення якості продукції, оптимізацію ланцюга постачання та розвиток умов для росту бізнесу. При цьому необхідно також враховувати соціальні та екологічні вимоги, оскільки сільське господарство

має важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та дотриманні стандартів екологічної стійкості, тому оцінка та управління результативністю аграрного підприємства є ключовими елементами його успішної діяльності в умовах сучасного аграрного ринку. Підприємства, які можуть ефективно адаптуватися до змін і досягати високих результатів, матимуть конкурентну перевагу та зможуть забезпечити стабільний розвиток аграрного сектору.

Ефективне використання трудових ресурсів є ключовим аспектом результативної діяльності аграрного підприємства в сучасних умовах. Аграрне підприємство вимагає значних людських зусиль, і ефективна робота колективу може значно покращити результативність та прибутковість підприємства.

Постійний моніторинг та аналіз результативності трудових ресурсів є ще одним важливим аспектом. Це дозволяє вчасно виявляти проблемні моменти та вживати заходи для їх виправлення. Ключовою метою є оптимізація витрат праці та збільшення виходу продукції (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

**Динаміка ефективності використання трудових ресурсів
в підприємстві 2018-2022 рр.**

| Показники | Роки | | | | | Відхилення 2022 р. до 2018 р. | |
|---|---------|---------|---------|---------|---------|-------------------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +, - | % |
| | 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 |
| Виробництво валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника, тис. грн | 746,2 | 1124,1 | 1069,2 | 1265,8 | 1137,2 | 391,0 | 152,3 |
| Відпрацьовано за рік, тис. люд.-год. | 499,1 | 528,8 | 505,9 | 496,4 | 498,8 | -0,3 | 99,9 |
| у т. ч.: в рослинництві | 106,5 | 90,6 | 90,64 | 94,2 | 98,4 | -8,1 | 92,4 |
| в тваринництві | 392,6 | 438,2 | 415,2 | 402,2 | 400,4 | 7,4 | 101,8 |
| Одержано прибутку на 1 працівника, тис. грн | 69,6 | 58,9 | 22,8 | -33,2 | 75,5 | 5,9 | 108,5 |
| Витрати на оплату праці, тис. грн | 17864,0 | 21271,0 | 34143,0 | 26253,0 | 37114,0 | 19250,0 | 207,7 |

Продовж. табл. 2.5

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 |
|---|--------|--------|---------|---------|---------|--------|-------|
| Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн | 7583,9 | 9454,4 | 10804,2 | 11361,8 | 12231,9 | 4648,0 | 161,3 |
| Припадає на 1 працюючого у с.-г.: | | | | | | | |
| с.-г. угідь, га | 15,9 | 16,3 | 16,2 | 16,2 | 15,9 | 0,0 | 100,0 |
| ріллі, га | 14,1 | 14,3 | 14,2 | 14,2 | 13,9 | -0,2 | 98,5 |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Дослідивши показники динаміки ефективності використання трудових ресурсів в підприємстві ми можемо зауважити на наступному. Так виробництво валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника зросло на 52,3 % за досліджуваний період. Кількість відпрацьованого часу у підприємстві майже не змінений, отриманий прибуток в розрахунку на 1 працівника зростає лише 8,4 %. Витрати на оплату праці зростають на 107,7 %, відповідно зростає середньомісячна оплата праці на 61,3 %.

Використання основних засобів в аграрному підприємстві є важливою ланкою в забезпеченні його результативності та стійкого розвитку. Основні засоби, становлять фундамент для проведення сільськогосподарських операцій, забезпечують високу продуктивність, зменшують витрати та підвищують якість продукції, що в свою чергу сприяє стійкому економічному розвитку підприємства.

Таблиця 2.6

Динаміка ефективності використання основних засобів підприємства, 2018 - 2022 рр.

| Показники | Роки | | | | | Відхилення 2022 до 2018 рр. | |
|--------------------------------|--------|--------|--------|--------|-------|-----------------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +,- | % |
| Фондозабезпеченість, тис. грн. | 5082,0 | 4907,9 | 4039,6 | 3055,9 | 922,4 | -4159,6 | 18,2 |
| Фондоозброєність, тис. грн. | 108,2 | 121,2 | 100,6 | 82,6 | 25,4 | -82,8 | 23,5 |
| Фондомісткість, грн. | 0,02 | 0,17 | 0,16 | 0,11 | 0,02 | 0,0 | 100,0 |
| Фондовіддача, грн. | 35,5 | 5,6 | 6,2 | 8,6 | 39,6 | 4,4 | 112,4 |
| Норма прибутку, % | 8,9 | 18,3 | 17,9 | 21,6 | 41,5 | 32,6 | x |
| Фондорентабельність, % | 30,7 | 47,1 | 77,9 | 150,3 | 98,4 | 67,7 | x |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Проаналізувавши дані в табл. 2.6, можна зробити висновок про те, що протягом розглянутого періоду фондозабезпеченість підприємства відчутно зменшилася на 4159,6 тис. грн, знизившись з 5082,0 тис. грн у 2018 р. до 922,4 тис. грн у 2022 р. (що становить 81,8% від початкового рівня). Це стрімке зменшення зумовлене обмеженими замінами застарілих основних засобів на нові. Внаслідок цього спадає фондоозброєність праці майже втричі. Фондомісткість залишається на попередньому рівні, хоча протягом періоду дослідження вона зазнала коливань. У 2022 р. норма прибутку становить 8,9%, порівняно з 41,5% у 2018 р., що означає зростання на 32,6 в. п. Відповідно до цього фондорентабельність збільшилася з 30,7% до 98,4%, що свідчить про ефективне використання основних засобів, незважаючи на період пандемії COVID-19 та воєнних дій.

Виробничо-фінансова діяльність аграрного підприємства, спрямована на забезпечення фінансовими ресурсами (грошовими засобами), для здійснення своєї виробничо-господарської діяльності. Фінансова діяльність виконує важливу обслуговуючу роль, пов'язану з підтримкою виробничо-господарських операцій, (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

**Динаміка показників виробничо-фінансової діяльності
в підприємстві, 2018-2022 рр., тис. грн**

| Показники | Роки | | | | | Відхилення 2022 р. до 2018 р. | |
|---------------------------------------|-------|-------|-------|--------|-------|----------------------------------|-------|
| | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 | +,- | % |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 |
| Чистий дохід від реалізації продукції | 62766 | 67152 | 80805 | 106922 | 96159 | 33393,0 | 153,2 |
| Собівартість реалізованої продукції | 46244 | 55658 | 64856 | 87215 | 75837 | 29593,0 | 164,0 |
| Валовий прибуток | 16522 | 11494 | 15949 | 19707 | 20322 | 3800,0 | 123,0 |
| Інші операційні доходи | 1807 | 2662 | 1193 | 1358 | 1569 | -238,0 | 86,8 |
| Адміністративні витрати | 6235 | 6180 | 8354 | 9527 | 8725 | 2490,0 | 139,9 |
| Витрати на збут | 3628 | 4412 | 4190 | 6351 | 8625 | 4997,0 | 237,7 |
| Інші операційні витрати | 6035 | 1930 | 2329 | 3006 | 2768 | -3267,0 | 45,9 |
| Прибуток від операційної діяльності | 2431 | 1634 | 2269 | 2181 | 1773 | -658,0 | 72,9 |
| Фінансові витрати | 399 | 452 | 114 | 0 | 546 | 147,0 | 136,8 |

Продовж. табл. 2.7

| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 |
|-----------------------------------|-------|-------|--------|--------|--------|---------|-------|
| Прибуток від звичайної діяльності | 2032 | 1182 | 2155 | 2181 | 1227 | -805,0 | 60,4 |
| Чистий прибуток | 2032 | 1182 | 2155 | 2181 | 1227 | -805,0 | 60,4 |
| Всього операційних витрат | 83863 | 98906 | 108674 | 148582 | 144004 | 60141,0 | 171,7 |
| у т. ч.: | | | | | | | |
| матеріальні затрати | 44330 | 63619 | 68158 | 98354 | 89430 | 45100,0 | 201,7 |
| витрати на оплату праці | 17864 | 21271 | 26253 | 34143 | 37114 | 19250,0 | 207,8 |
| відрахування на соціальні заходи | 3876 | 4731 | 5784 | 7366 | 7955 | 4079,0 | 205,2 |
| амортизація | 1895 | 2303 | 2719 | 2594 | 3074 | 1179,0 | 162,2 |
| інші операційні витрати | 15898 | 6982 | 5760 | 6125 | 6431 | -9467,0 | 40,5 |
| Рівень рентабельності, % | 4,4 | 2,1 | 3,3 | 2,5 | 1,6 | -2,8 | x |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Проаналізувавши показники табл. 2.7, слід зробити наступні висновки. За досліджуваний період чистий дохід від реалізації продукції зріс на 53,2 %. Собівартість реалізованої продукції у 2018 р. становила 46244 тис. грн, а в 2022 р. 75837 тис. грн., зростання відбулося на 64,0 %. Валовий прибуток за досліджуваний період зростає. Аналіз різних видів витрат говорить про їх зростання. Прибуток від звичайної діяльності, та чистий прибуток зменшився на 805,0 тис. грн. (39,6 %). Рівень рентабельності також падає.

Фінансовий стан підприємства є важливим аспектом його життєдіяльності і визначає його здатність до стабільного функціонування та розвитку. Аналіз фінансового стану дозволяє оцінити результативність управління ресурсами, прибутковість, ліквідність та фінансову стійкість підприємства.

Охарактеризувавши динаміку показників фінансового стану досліджуваного підприємства, можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт автономії становить 0,804 в.п. що вище нормативного на 0,304 в.п. Коефіцієнт фінансової залежності підприємства не істотно менший від нормативного та становить у 2022 р. 1,243 в.п., це говорить про те, що підприємство частково залежить від кредиторів.

Таблиця 2.7

Динаміка показників фінансового стану підприємства 2018-2022 рр.

| Коефіцієнти | Нормативне значення | Роки | | | | |
|---|---------------------|-------|-------|-------|-------|-------|
| | | 2018 | 2019 | 2020 | 2021 | 2022 |
| Показники фінансової стійкості | | | | | | |
| Коефіцієнт автономії | $\geq 0,5$ | 0,880 | 0,857 | 0,856 | 0,864 | 0,804 |
| Коефіцієнт концентрації залученого капіталу | $< 0,5$ | 0,120 | 0,143 | 0,144 | 0,136 | 0,196 |
| Коефіцієнт фінансової залежності | ≤ 2 | 1,137 | 1,166 | 1,169 | 1,158 | 1,243 |
| Коефіцієнт фінансової стабільності | ≥ 1 | 7,300 | 6,016 | 5,926 | 6,332 | 4,115 |
| Коефіцієнт фінансового ризику | < 1 | 0,137 | 0,166 | 0,169 | 0,158 | 0,243 |
| Показники платоспроможності (ліквідності) | | | | | | |
| Коефіцієнт абсолютної ліквідності | $\geq 0,2$ | 0,343 | 0,016 | 0,012 | 0,059 | 0,012 |
| Коефіцієнт швидкої ліквідності | $\geq 0,7$ | 0,665 | 0,223 | 0,252 | 0,685 | 0,327 |
| Загальний коефіцієнт ліквідності | $\geq 1,0$ | 2,349 | 1,990 | 1,945 | 2,226 | 1,341 |
| Показники ділової активності (оборотності) | | | | | | |
| Коефіцієнт обертання оборотних активів | | 3,490 | 3,625 | 4,362 | 5,348 | 5,166 |
| Коефіцієнт завантаження оборотних активів | | 0,287 | 0,276 | 0,229 | 0,187 | 0,194 |
| Тривалість одного обороту оборотних активів, днів | | 103 | 99 | 83 | 67 | 70 |

Джерело: розраховано автором на основі річних звітів підприємства

Коефіцієнт фінансового ризику також занижений в порівнянні з нормативним, та становить 0,243 %. Показники платоспроможності характеризуються такими елементами: ліквідність підприємства - означає його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів, загальний коефіцієнт ліквідності підприємства у 2022 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,012 грн поточних активів підприємства. Значення коефіцієнта нище нормативного показника, отже підприємство не є ліквідним.

Коефіцієнт швидкої ліквідності підприємства у 2022 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,327 грн виробничих запасів підприємства, тобто його значення вище нормативного.

Дослідивши показники ділової активності, слід відмітити, що коефіцієнт обертання оборотних активів збільшується за досліджуваний

період. Так у 2018 р. він становив 3,490 % а у 2022 р. 5,166 %. Коефіцієнт завантаження оборотних активів зменшується із 0,287 до 0,194 в.п. Тривалість одного обороту оборотних активів, мав нестабільний характер, та стрімко знизився.

Висновки до розділу 2

1. Для досліджень та виконання завдань кваліфікаційної роботи ми обрали аграрне підприємство, що спеціалізується на виробництві елітного насіння зернових та зернобобових культур, а також довготривалих трав. Крім цього, їхні господарські справи включають вирощування озимої пшениці, гречки, кукурудзи для зерна, ячменю, вівса, сорго, соняшнику, сої та баштанних продовольчих культур. У галузі тваринництва вони займаються розведенням великої рогатої худоби, свиней, та виробництвом молока та меду.

2. Товарна продукція аграрного підприємства представляє собою велику різноманітність сільськогосподарської продукції, як рослинницької, так і тваринницької галузей, що виробляються та вирощуються в досліджуваному підприємстві. З аналізу показників, складу і структури товарної продукції витікає наступне, витікає наступне, перше місце у виробництві посідає виробництво свинини, та становить 22,6%. Друге місце по знаходженню в структурі виробництва займає молоко з показником 22,5%, тоді як третє місце відведено виробництву соняшнику, яке становить 21,2%. Виробничий напрямок досліджуваного підприємства м'ясо-молочний, з розвинутим зерновиробництвом. Коефіцієнт спеціалізації на даному становить 0,561, що свідчить про його високий рівень.

3. Проаналізувавши показники динаміки ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства можна зробити наступні висновки. Протягом досліджуваного періоду вартість валової продукції у фактичних цінах зменшилася на 2155,4 тис. грн. Також слід відзначити, що

повна собівартість зросла на 59,3 %, що негативно позначається на показниках результативності, і це спостерігається як у рослинництві, так і в тваринництві.

Валовий дохід у 2022 р. становив 76965,0 тис. грн, що вище на 22709,0 тис. грн, ніж в 2018 р. Загальний прибуток, а також прибуток у галузі рослинництва зросли протягом досліджуваного періоду. Проте прибуток в галузі тваринництва зменшився на 1719,0 тис. грн.

Рівень рентабельності досліджуваного підприємства у 2018 р. становив 46,1 %, а в 2022 р. 30,1 %, що свідчить про зниження досліджуваного показника на 16,0 %. Якщо характеризувати по галузях, то досліджуваний показник має тенденцію до зниження, що негативно впливає на результативність підприємницької діяльності.

4. Ефективне використання трудових ресурсів є ключовим аспектом результативної діяльності аграрного підприємства в сучасних умовах. Дослідивши показники динаміки ефективності використання трудових ресурсів в підприємстві ми можемо зауважити на наступному. Так виробництво валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника зросло на 52,3 % за досліджуваний період. Кількість відпрацьованого часу у підприємстві майже не змінений, отриманий прибуток в розрахунку на 1 працівника зростає лише 8,4 %. Витрати на оплату праці зростають на 107,7 %, відповідно зростає середньомісячна оплата праці на 61,3 %.

5. Проаналізувавши показники ефективності використання основних засобів, можна зробити висновок про те, що протягом аналітичного періоду фондозабезпеченість підприємства відчутно зменшилася на 4159,6 тис. грн, знизившись з 5082,0 тис. грн у 2018 р. до 922,4 тис. грн у 2022 р. (що становить 81,8% від початкового рівня). Це стрімке зменшення зумовлене обмеженими замінами застарілих основних засобів на нові. Внаслідок цього спадає фондоозброєність праці майже втричі. Фондомісткість залишається на попередньому рівні, хоча протягом періоду дослідження вона зазнала коливань. У 2022 р. норма прибутку становить 8,9%, порівняно з 41,5% у

2018 р., що означає зростання на 32,6 в. п. Відповідно до цього фондорентабельність збільшилася з 30,7% до 98,4%, що свідчить про ефективне використання основних засобів, незважаючи на період пандемії COVID-19 та воєнних дій.

6. Охарактеризувавши динаміку показників виробничо-фінансової діяльності досліджуваного підприємства, можна зробити наступні висновки. За досліджуваний період чистий дохід від реалізації продукції зріс на 53,2 %. Собівартість реалізованої продукції у 2018 р. становила 46244 тис. грн, а в 2022 р. 75837 тис. грн., зростання відбулося на 64,0 %. Валовий прибуток за досліджуваний період зростає. Аналіз різних видів витрат говорить про їх зростання. Прибуток від звичайної діяльності, та чистий прибуток зменшився на 805,0 тис. грн. (39,6 %). Рівень рентабельності також падає.

7. Охарактеризувавши динаміку показників фінансового стану досліджуваного підприємства, можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт автономії становить 0,804 в.п. що вище нормативного на 0,304 в.п. Коефіцієнт фінансової залежності підприємства не істотно менший від нормативного та становить у 2022 р. 1,243 в.п., це говорить про те, що підприємство частково залежить від кредиторів.

Коефіцієнт фінансового ризику також занижений в порівнянні з нормативним, та становить 0,243 %. Показники платоспроможності характеризуються такими елементами: ліквідність підприємства - означає його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів, загальний коефіцієнт ліквідності підприємства у 2022 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,012 грн поточних активів підприємства. Значення коефіцієнта нище нормативного показника, отже підприємство не є ліквідним.

Коефіцієнт швидкої ліквідності підприємства у 2022 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,327 грн виробничих запасів підприємства, тобто його значення вище нормативного.

Дослідивши показники ділової активності, слід відмітити, що коефіцієнт обертання оборотних активів збільшується за досліджуваний період. Так у 2018 р. він становив 3,490 % а у 2022 р. 5,166 %. Коефіцієнт завантаження оборотних активів зменшується із 0,287 до 0,194 в.п. Тривалість одного обороту оборотних активів, мав нестабільний характер, та стрімко знизився.

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЮ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Стратегічні чинники зростання результативності підприємницької діяльності

Однією з основних цілей функціонування підприємства, є забезпечення його результативної діяльності. Оскільки фактично результативність виробничої діяльності визначається шляхом оцінки результатів роботи, корисним є розгляд питання щодо їх сутності. Загалом, під результатами розуміють кінцеві показники, які закінчують будь-який процес.

Проблема збільшення результативності виробничої діяльності підприємства полягає у досягненні максимального результату за кожен витрачену одиницю трудових, фінансових, матеріальних та інших ресурсів.

Результативна діяльність та розвиток підприємства значно впливають на якість його внутрішнього середовища, яке формується завдяки гармонійній взаємодії внутрішніх компонентів та їх раціональному поєднанні. Це поєднання ґрунтується на принципі динамічної рівноваги, що передбачає постійне вдосконалення ключових складових організації та приведення інших складових у відповідність до них. Такий підхід сприяє формуванню технічно-виробничого потенціалу організації, та дозволяє їй стійко функціонувати відповідно до обраної стратегії, незважаючи на зміни в зовнішньому середовищі. Підвищення якості виробничого процесу на нових техніко-технологічних засадах розглядається як суттєвий фактор зростання результативності підприємства.

Основними шляхами задіяння внутрішньо-виробничих резервів сільськогосподарських підприємств та підвищення ефективності їх

виробництва є покращення використання виробничого потенціалу, а також кількісне та якісне оновлення основних фондів.

Значним можливим способом зростання результативності у сфері сільського господарства є розширення асортименту продукції через впровадження різних форм комбінування виробництва.

Ще одним важливим резервом для підвищення результативності сільського господарства є вплив соціально-економічних факторів, які вимагають вжиття заходів для збільшення продуктивності праці.

На сьогоднішній день, українські підприємства перебувають в економічному стані, де вони постійно стикаються з викликами в гонитві за виживанням. Питання розробки стратегічних напрямів для сталого отримання прибутку в умовах змінного зовнішнього середовища набуває все більшої актуальності. Планування прибутку означає розробку системи заходів, спрямованих на забезпечення отримання прибутку у необхідних обсягах та його ефективне використання відповідно до стратегічних цілей розвитку підприємства в майбутньому.

Розробка стратегії для отримання прибутку на підприємстві в довгостроковій перспективі створює сталі конкурентні переваги. Важливими факторами, які обов'язково враховуються при формуванні стратегії управління прибутком, є основна економічна стратегія. На сьогодні питання ефективного економічного управління для розвитку підприємства є актуальним і має свої особливості:

1. Розвиток підприємства виражається як процес, який має слабку структуру та підлягає під вплив багатьох офіційних та неофіційних чинників. Важливо відзначити, що не існують конкретні нормативи, які дозволили б однозначно оцінити їх вплив на розвиток підприємства.

2. До встановлення механізму управління для забезпечення результативного розвитку підприємства, практично відсутня структурована інформація про його виробничу діяльність та вплив зовнішнього середовища на його функціонування.

3. Завдання, які мають бути вирішені за допомогою системи управління для досягнення результативного розвитку, не визначені чи не висловлені у термінах, що не стосуються цієї конкретної проблеми.

4. Створення системи управління для досягнення ефективного розвитку підприємства відбувається в умовах обмежених матеріальних та фінансових ресурсів за короткі строки.

Розвиток підприємства - це неповоротний процес, який нерозривно пов'язаний з його стратегією. Саме стратегія дозволяє визначити послідовність подій у розвитку (рис. 3.1).

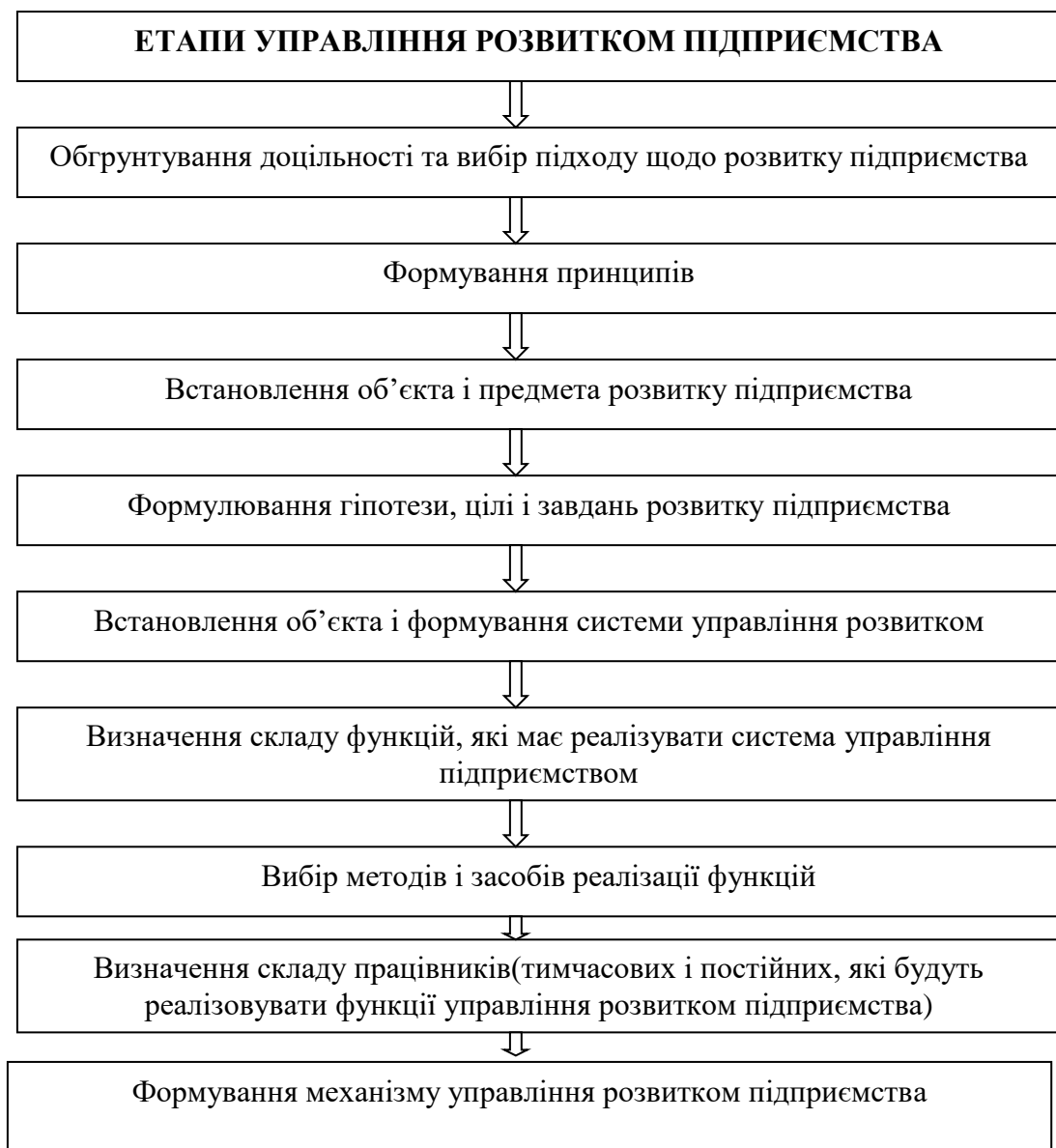


Рис. 3.1. Стратегія управління результативним розвитком підприємства.

Аналізуючи рис. 3.1, слід зазначити, наскільки важливим є вибір правильних орієнтирів та постановка реальних стратегій, які відповідають загальній концепції діяльності підприємства. Усі складові цієї системи повинні управлятися, що дозволяє вирішувати завдання ефективного управління досліджуваним підприємством. Цей процес призводить до досягнення встановлених цілей і завдань, що сприяє подальшому розвитку підприємства, і він є неперервним.

З урахуванням зростаючого попиту на зерно як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, підприємству доречно провести технологічне оновлення свого обладнання, яке використовується для сушіння та зберігання зерна. Це оновлення необхідне для відповідності сучасним енергоощадним технологіям і спрямоване на зменшення втрат зерна під час післязбирального періоду та під час подальшого зберігання. Крім того, воно дозволить надавати послуги з сушіння та зберігання зерна іншим підприємствам у регіоні, та покращити показники результативності діяльності підприємства

Один зі способів - це введення в експлуатацію зерносушарки SCN-16/72, яка призначена для сушіння різних видів зерна, включаючи злакові, олійні та бобові культури, як частина комплексів для обробки зерна.

Зерносушарка SCN-16/72 складається з трьох прилеглих вертикальних камер: камера з гарячим теплоносієм, сушильна камера та камера відпрацьованого теплоносія. Гарячий теплоносій в цій системі представлений сумішшю топочних газів та атмосферного повітря. Сушильна камера функціонує на принципі всмоктування.

Робочі камери зерносушарки розміщені в зоні охолодження камери з гарячим теплоносієм. Топочне обладнання включає в себе блочні газові пальники Weishaupt та три камери згоряння.

Турбовентилятори AKRON осьового типу, обладнані глушниками, циклонами, засувками та трубопроводами, розташовуються у верхній частині камери, де відпрацьовується теплоносій. Ці турбовентилятори

відбирають свіжий холодний повітря з навколишнього середовища. Перша частина цього холодного повітря, після змішування з топочними газами, нагрівається і направляється в сушильні секції сушильної камери. Друга частина холодного повітря використовується для охолодження секцій сушильної камери. Після проходження через сушильну камеру, відпрацьований теплоносій проходить через камеру відпрацьованого теплоносія, турбовентилятори і виводиться в навколишнє середовище.

Автоматика зерносушарки забезпечує оптимальний і надійний режим сушіння зерна, керує процесом, має систему сигналізації та забезпечення захисту. Загальне керування технологічним процесом роботи зерносушарки здійснюється з пульта управління, який встановлений в окремому приміщенні.

В подальшому доречно представити технічні параметри впроваджуваної зерносушарки (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Технічні характеристики сушильної камери (зерносушарки SCN-16/72)

| Найменування параметру | Обсяг |
|---|---------------------|
| Теплове навантаження на 1 м ³ зерна при нагріванні при виході на режим кВт | 1,0 - 4,0 0,7 - 0,9 |
| Електричне навантаження споживана потужність встановлена потужність кВт | 36 |
| Швидкість сушіння від вологості 50% і більше для твердих порід (усереднена) мм/сут | 1 - 2 |
| Діапазон робочих температурС | 35 - 70 |
| Електроживлення обладнання сушильної камери В/Гц | 380/50 |
| Габаритні розміри сушильної камери (внутрішні) довжина ширина висота м | 8,2 13,2 4,8/5 |
| Разове завантаження зерна м ³ | 100 |

Власна розробка автора.

При описі технічних характеристик SCN-16/72 варто відзначити, що теплове навантаження варіюється від 0,7 до 4,0 кВт, з електричним навантаженням на рівні 36 кВт. Швидкість сушіння для твердих порід з вологістю 50% і вище становить 1-2 мм/сут, при робочому діапазоні температур від 35 до 70 градусів Цельсія. Внутрішні габаритні розміри

сушильної камери складають 8,2 метри в довжину, 13,2 метри в ширину і 4,8/5 метрів у висоту. Разовий об'єм завантаження зерна становить 100 м³.

Наступним етапом впровадження зерносушарки SCN-16/72 є його економічне обґрунтування. Всі отримані при розрахунку дані заносимо в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Техніко-економічні показники проекту

| Найменування показників | базовий варіант | проектний варіант | Зміни (+, -) |
|---|-----------------|-------------------|--------------|
| Капітальні вкладення, грн. | 2329950 | 2466950 | + 137000 |
| Обсяг продукції, що випускається за рік після сушки, м ³ | 4320 | 4770 | + 450 |
| Експлуатаційні витрати, всього, грн. в тому числі: | 17641081 | 19050195 | + 1409114 |
| амортизаційні відрахування. | 293573 | 310835 | + 17262 |
| заробітна плата. | 1164876 | 1164876 | - |
| відрахування. | 241836 | 241836 | - |
| витрати на матеріал. | 15150000 | 16695000 | + 1545000 |
| витрати на ремонт і тех. обслуговування. | 118827 | 125814 | + 6987 |
| витрати на охорону праці. | 38441 | 38441 | - |
| витрати на електроенергію | 811296 | 689602 | - 121964 |
| інші витрати. | 64068 | 64068 | - |
| Собівартість 1 м ³ після сушки, грн. | 4083 | 3994 | - 89 |
| Ціна 1 м ³ реалізованого пиломатеріалу, грн. | 5104 | 5104 | - |
| Балансова прибуток, грн. | 4410720 | 5294700 | + 883980 |
| Рентабельність, % | 25 | 27,8 | + 2,8 |
| Термін окупності, рік. | - | 2,8 | - |
| Економічна ефективність | - | 0,36 | - |
| Порівняльний економічний ефект, грн. | - | 2808459 | - |
| Середньорічний економічний ефект, грн. | - | 401208 | - |

Власна розробка автора.

Отже, введення зерносушарки на підприємстві призведе до автоматизації виробничих процесів у сфері сушіння зерна, покращення його якості, підвищення рентабельності виробництва на 2,8% та збільшення обсягу випуску продукції на 450 м³ щорічно. Внаслідок цього собівартість сушіння зменшиться на 89 грн за 1 м³, а витрати на електроенергію скоротяться на 122 тис. грн, не призводячи до підвищення цін на кінцевий продукт. В середньому щорічний економічний ефект складе більше 400 тис. грн, а комерційний прибуток становитиме 883 тис. грн. Термін окупності

проекту становитиме 2,8 років. З урахуванням всіх цих факторів, впровадження проекту є ефективним і доцільним.

Для підвищення ефективності управління персоналом на аграрному підприємстві, що сприяє покращенню результативності підприємницької діяльності, необхідно посилити систему стимулювання працівників, яка наразі є найвразливішим компонентом. Один з ключових заходів для досягнення цієї мети базується на позитивному досвіді інших країн, таких як колективне стимулювання праці через використання системи стимулювання Скенлона. Ця система включає такі компоненти:

- Сприяння співробітництву та взаємодії між звичайними працівниками, управлінням та профспілками.

- Залучення працівників до раціоналізаторської діяльності.

- Це сприятиме підвищенню мотивації та покращенню результативності роботи персоналу на підприємстві.

- Розподіл прибутку, отриманого внаслідок підвищення продуктивності, безпосередньо між працівниками підприємства.

Це досягається шляхом встановлення норми частки заробітної плати в обсязі обсягу реалізації продукції. При зростанні продуктивності праці та прибутку підприємства, можливе зменшення витрат на фонд оплати праці, що у свою чергу дозволяє створити спеціальний фонд для винагороди. Цей фонд розподіляється наступним чином:

- 25% використовується для збільшення прибутку підприємства.

- 75% відводиться для винагороди працівникам.

- 20% спрямовується до резервного фонду для вирішення можливих додаткових витрат підприємства.

Надмірні кошти, які залишилися у резервному фонді, будуть використовуватися для винагородження працівників на основі щорічних результатів їхньої праці. Впровадження такої системи стимулювання сприятиме підвищенню продуктивності праці, зменшенню втрат робочого

часу та порушень трудової дисципліни, а також підвищить результативність підприємницької діяльності.

В таблиці 3.3 наведено розрахунок розміру премії для працівників досліджуваного підприємства.

Таблиця 3.3

Прогнозований механізм розрахунку премії за системою Скенлона, в підприємстві, 2022-2024 рр, тис. грн

| Показник | Роки | | Відхилення 2024 р. до 2022 р. | |
|---|-------------|---------------|-------------------------------|-------|
| | 2022 (факт) | 2024 (проект) | +,- | % |
| 1. Виручка від реалізації продукції та послуг | 76519,0 | 96534,0 | 17015,0 | 121,4 |
| 2. Граничні витрати на робочу силу | 98173,9 | 123853,2 | 25679,3 | 126,2 |
| 3. Фактичні витрати на робочу силу | 498,8 | 550,5 | 51,7 | 110,4 |
| 4. Преміальний фонд | 97675,1 | 123302,7 | 25627,6 | 126,2 |
| 5. Частка підприємства | 24418,7 | 30825,6 | 6407,9 | 126,2 |
| 6. Частка працівників | 73256,4 | 92477,1 | 19220,7 | 126,2 |
| 7. Резерв премій | 14651,2 | 18495,4 | 3880,2 | 126,5 |
| 8. Підлягає розподілу | 58605,2 | 73981,7 | 15376,5 | 126,3 |

Власна розробка автора.

Аналізуючи запропоновану систему розрахунку премій за методом Скенлона (колективного стимулювання праці) на підприємстві, можна зробити наступні висновки. Прогнозується збільшення обсягу виручки від реалізації продукції та послуг на 21,4%. Передбачається, що допустимі витрати на робочу силу за базовим коефіцієнтом 1,283 також зростуть на 26,2%. Фактичні витрати на робочу силу збільшаться лише на 10,4%. Преміальний фонд підприємства підвищиться на 26,2%. Частка підприємства за базовим коефіцієнтом становитиме 30825,6 валютних одиниць, що також збільшиться на 26,2%. Резерв для виплати премій за базовим коефіцієнтом 0,20 складатиме 18495,4 тисяч гривень, що на 26,65% більше, ніж у звітному 2022 році.

Отже, прогноз за системою Скенлона в досліджуваному підприємстві призведе до зростання обсягу виручки, та витрат на робочу силу та

преміального фонду, що позитивно вплине на підвищення продуктивності праці та результативності підприємницької діяльності.

3.2. Методи прогнозування заходів щодо зростання результативності діяльності підприємства

Виробнича функція є економіко-статистичною моделлю процесу виробництва продукції в економічній системі та виражає стійку закономірну кількісну залежність між об'ємними показниками ресурсів і виробництвом продукції. Тому, під виробничими функціями розуміють математико-статистичні моделі, що характеризують залежність об'єму одержаної продукції, або інших результатів виробництва від рівня найважливіших виробничих факторів. Вони визначені для описування та дослідження виробничих процесів.

Виробничі функції є результатом апроксимації даних, що одержані у процесі діяльності підприємства. Вони дозволяють в простій і наочній формі визначити складні виробничі закономірності. За допомогою виробничих функцій можна визначити різні параметри для високоефективного ведення діяльності суб'єкта господарювання.

Виробничі функції поділяють на лінійні та нелінійні. В даному випадку на основі даних статистичної звітності підприємства 2018-2022 рр. за допомогою лінійної та нелінійних виробничих функцій будемо досліджувати залежність прибутку (збитку) підприємства від продуктивності праці одного працівника.

Основною метою розрахунку регресійних моделей та аналізу статистичних коефіцієнтів є визначення виробничої функції, яка найточніше визначає залежність між фактором та показником, тобто прибутком (збитком) підприємства та продуктивністю праці одного працівника, що в

подальшому дослідженні дозволить проводити прогнозування виробничих процесів.

Коротко розглянемо виробничі регресійні моделі, які будемо використовувати для статистичної обробки залежності прибутку (збитку) підприємства від продуктивності праці одного працівника, в загальному вигляді.

Так, лінійна виробнича регресія в загальному вигляді представлена рівнянням:

$$Y = a_1 X + a_0 \quad (3.1)$$

Нелінійні виробничі регресії в загальному вигляді представлені рівняннями:

$$Y = a_1 / X + a_0 \quad (3.2)$$

$$Y = a_1 \ln X + a_0 \quad (3.3)$$

$$Y = a_1 e^X + a_0 \quad (3.4)$$

$$Y = a_1 \sqrt{X} + a_0 \quad (3.5)$$

$$Y = a_1 X^2 + a_0 \quad (3.6)$$

$$Y = a_1 X^3 + a_0 \quad (3.7)$$

$$Y = \frac{1}{a_1 X + a_0} \quad (3.8)$$

$$Y = a_1^X a_0 \quad (3.9)$$

$$Y = X^{a_1} a_0 \quad (3.10)$$

Для розрахунку та обробки даних залежності прибутку (збитку) підприємства від продуктивності праці одного працівника користуємося електронними таблицями Microsoft Excel та вбудованими статистичними функціями: CORREL; TRANSPOSE, FINV та LINEST.

В ході математичних перетворень та статичних обчислень отримані лінійна виробнича регресія та нелінійні виробничі регресії прибутку (збитку) підприємства, які представлені в табл. 3.4.

Таблиця 3.4

**Результати обробки даних для визначення виробничої функції
прибутку (збитку) підприємства, 2018-2022 рр.**

| Виробнича функція в загальному вигляді | Виробнича функція прибутку (збитку) підприємства | Параметри регресії | | Коефіцієнт детермінації R^2 | Коефіцієнт кореляції r | Розрахункове значення F критерію Фішера, $F_{розр}$ | Табличне значення F критерію Фішера, $F_{табл.}$ |
|--|--|--------------------|---------|-------------------------------|--------------------------|---|--|
| | | a_1 | a_0 | | | | |
| $Y = a_1 X + a_0$ | $Y = -38,78X + 27734$ | -38,78 | 27734,0 | 0,81 | 0,54 | 1,40 | 0,0046 |
| $Y = a_1 / X + a_0$ | $Y = 3285044,20/X + 4913,10$ | 3285044,2 | 4913,1 | 0,99 | 0,92 | 1,52 | |
| $Y = a_1 \ln X + a_0$ | $Y = -11412,88 \ln X + 80990,71$ | -11412,8 | 80990,7 | 0,90 | 0,55 | 1,46 | |
| $Y = a_1 e^X + a_0$ | $Y = -0,50e^X + 16010,15$ | -0,50 | 16010,5 | -0,48 | -0,52 | -0,45 | |
| $Y = a_1 \sqrt{X} + a_0$ | $Y = -1341,59\sqrt{X} + 39149,67$ | -1341,59 | 39149,6 | 0,71 | 0,55 | 1,28 | |
| $Y = a_1 X^2 + a_0$ | $Y = 0,48X^2 + 22,021,42$ | 0,48 | 22021,4 | 0,77 | -0,47 | 1,38 | |
| $Y = a_1 X^3 + a_0$ | $Y = 0,54X^3 + 20111,66$ | 0,54 | 20111,6 | 0,76 | 0,53 | 1,40 | |
| $Y = \frac{1}{a_1 X + a_0}$ | $Y = 1/(-221641902,73X + 30037,23)$ | -2216419,7 | 30037,2 | 0,69 | 0,60 | 348,8 | |
| $Y = a_1^X a_0$ | $Y = -512134,25^X * 25752,69$ | -512134,2 | 25752,9 | 0,88 | -0,94 | 21,64 | |
| $Y = X^{a_1} a_0$ | $Y = X^{-26280,74} * 80990,01$ | -26280,7 | 80990,1 | 0,20 | 0,55 | 0,76 | |

Власна розробка автора.

Отже, отримані виробничі регресійні моделі прибутку (збитку) підприємства за останні 5 років можна порівняти по коефіцієнтах кореляції, коефіцієнтах детермінації, критерію Фішера, визначити найкращий коефіцієнт кореляції, який характеризує залежність між фактором та показником, визначити якість та адекватність виробничої моделі, що в подальшому періоді дозволить проводити прогнозування цього показника.

Для більш детальної аналітичної характеристики проведемо ранжування виробничих регресійних моделей прибутку (збитку) підприємства за коефіцієнтом детермінації та коефіцієнтом кореляції (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Ранжування виробничих регресійних моделей прибутку (збитку) підприємства за коефіцієнтом детермінації та коефіцієнтом кореляції

| Виробнича функція прибутку (збитку) підприємства | Коефіцієнт детермінації R^2 | Коефіцієнт кореляції r | Ранжування по | |
|--|-------------------------------|--------------------------|--------------------------------|---------------------------|
| | | | коефіцієнту детермінації R^2 | коефіцієнту кореляції r |
| $Y=-38,78X+27734$ | 0,81 | 0,54 | 4 | 6 |
| $Y=3285044,20/X+4913,10$ | 0,99 | 0,92 | 1 | 1 |
| $Y=-11412,88\ln X+80990,71$ | 0,90 | 0,55 | 2 | 3 |
| $Y=-0,50e^X+16010,15$ | -0,48 | -0,52 | 10 | 9 |
| $Y=-1341,59\sqrt{X}+39149,67$ | 0,71 | 0,55 | 7 | 5 |
| $Y=0,48X^2+22,021,42$ | 0,77 | -0,47 | 5 | 8 |
| $Y=0,54X^3+20111,66$ | 0,76 | 0,53 | 6 | 7 |
| $Y=1/(-221641902,73X+30037,23)$ | 0,69 | 0,60 | 8 | 2 |
| $Y=-512134,25^X*25752,69$ | 0,88 | -0,94 | 3 | 10 |
| $Y=X-26280,74*80990,01$ | 0,20 | 0,55 | 9 | 4 |

Власна розробка автора.

В результаті аналізу основних статистичних показників та проведеної рейтингової оцінки виробничих регресійних моделей вибрана якісна виробнича регресійна модель прибутку (збитку) підприємства з високими коефіцієнтом детермінації та коефіцієнтом кореляції, що наближаються до 1:

$$Y=3285044,20/X+4913,10$$

Про якість виробничої моделі свідчать коефіцієнт кореляції, коефіцієнт детермінації та критерій Фішера. Проведемо їх коротку характеристику.

Оскільки $F_{роз.} > F_{табл.}$ ($F_{роз.}=1,52$ та $F_{табл.}=0,0046$), то з надійністю $P=0,95$ економетричну модель залежності прибутку (збитку) підприємства від продуктивності праці одного працівника можна вважати адекватною

вихідним даним, тож на підставі прийнятої моделі, як зазначалось раніше, в подальшому періоді дозволить проводити економічний аналіз та прогнозування цього показника.

Розглянемо параметри виробничої нелінійної моделі, які визначені методом найменших квадратів: $a_1=3285044,20$ та $a_0=4913,10$. Із зростанням факторної ознаки продуктивності праці одного працівника на 1 тис. грн./особу результативний показник також буде збільшуватися. Вільний член a_0 економічного змісту не має.

Далі охарактеризуємо коефіцієнт кореляції. Одержані залежності оцінюють за рівнем показників тісноти зв'язку. Якщо їх абсолютна величина менша 0,3 – зв'язок слабкий; коли вона в межах 0,3-0,7 – середній, якщо 0,7 – тісний і коли абсолютна величина дорівнює 1 – то це вказує на практично-функціональний зв'язок.

В даному разі коефіцієнт кореляції $r=0,92$ високий, що говорить про прямий та тісний зв'язок між прибутком (збитком) підприємства та продуктивністю праці одного працівника. Коефіцієнт детермінації $R^2=0,99$ свідчить про якість виробничої моделі та варіацію прибутку (збитку) підприємства, яка на 99,46% зумовлена факторною ознакою продуктивності праці одного працівника. Тому, можна зробити висновок, що дана виробнича регресійна модель якісна та вдало вибрана за допомогою статистичних коефіцієнтів. І в подальшому дослідженні можна проводити прогнозування на 2024 р., як факторної ознаки, так і результативного показника.

Для визначення прогнозу прибутку (збитку) підприємства на 2024 р. проведемо прогнозування продуктивності праці одного працівника з використанням вбудованої статистичної функції TREND, яка найбільш точно співставляє фактичні та теоретичні значення факторної ознаки в часовому вимірі. Отже, прогнозне значення продуктивності праці одного працівника на 2024 р. визначено і становить 298,34 тис. грн/особа.

Відмічаємо його зростання, що може бути закономірним виробничим явищем.

Далі, проводимо визначення теоретичних та прогнозного значення прибутку (збитку) підприємства на 2024 р. з використанням нелінійної функції $Y=3285044,20/X+4913,10$. В результаті розрахунку отримано прогнозне значення прибутку (збитку) підприємства на 2024 р. 17924,31 тис. грн.

Графічно фактичні, теоретичні та прогнозне значення прибутку (збитку) підприємства, 2018-2022, 2024 рр. з використанням нелінійної функції $Y=3285044,20/X+4913,10$ представлено в додатку Б.

Отже, проведене статистичне дослідження та аналіз основних економічних показників дозволяє зробити висновок, що використання, обробка та прогнозуванні економічних процесів за допомогою лінійної та нелінійних виробничих функцій є доцільним і ефективним чинником управління виробничим процесом.

Висновки до розділу 3

1. Розробка стратегії для отримання прибутку на підприємстві в довгостроковій перспективі створює сталі конкурентні переваги. Важливими факторами, які обов'язково враховуються при формуванні стратегії управління прибутком, є основна економічна стратегія. На сьогодні питання ефективного економічного управління для розвитку підприємства є актуальним і має свої особливості. Так слід зазначити, наскільки важливим є вибір правильних орієнтирів та постановка реальних стратегій, які відповідають загальній концепції діяльності підприємства. Усі складові цієї системи повинні управлятися, що дозволяє вирішувати завдання ефективного управління досліджуваним підприємством. Цей процес призводить до досягнення встановлених цілей і завдань, що сприяє подальшому розвитку підприємства, і він повинен бути неперервним.

2. З урахуванням зростаючого попиту на зерно як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, підприємству доречно провести технологічне оновлення свого обладнання, яке використовується для сушіння та зберігання зерна. Це оновлення необхідне для відповідності сучасним енергоощадним технологіям і спрямоване на зменшення втрат зерна під час післязбирального періоду та під час подальшого зберігання.

Один зі способів - це введення в експлуатацію зерносушарки SCN-16/72, яка призначена для сушіння різних видів зерна, включаючи злакові, олійні та бобові культури, як частина комплексів для обробки зерна.

Отже, введення зерносушарки на підприємстві призведе до автоматизації виробничих процесів у сфері сушіння зерна, покращення його якості, підвищення рентабельності виробництва на 2,8% та збільшення обсягу випуску продукції на 450 м3 щорічно. Внаслідок цього собівартість сушіння зменшиться на 89 грн за 1 м3, а витрати на електроенергію скоротяться на 122 тис. грн, не призводячи до підвищення цін на кінцевий продукт. В середньому щорічний економічний ефект складе більше 400 тис. грн, а комерційний прибуток становитиме 883 тис. грн. Термін окупності проекту становитиме 2,8 років. З урахуванням всіх цих факторів, впровадження проекту є ефективним і доцільним.

3. Для підвищення ефективності управління персоналом в аграрному підприємстві, що сприяє покращенню результативності підприємницької діяльності, необхідно посилити систему стимулювання працівників, яка наразі є найвразливішим компонентом. Один з ключових заходів для досягнення цієї мети базується на позитивному досвіді інших країн, таких як колективне стимулювання праці через використання системи стимулювання Скенлона.

Аналізуючи запропоновану систему розрахунку премій за методом Скенлона (колективного стимулювання праці) на підприємстві, можна зробити наступні висновки. Прогнозується збільшення обсягу виручки від реалізації продукції та послуг на 21,4%. Передбачається, що допустимі

витрати на робочу силу за базовим коефіцієнтом 1,283 також зростуть на 26,2%. Фактичні витрати на робочу силу збільшаться лише на 10,4%. Преміальний фонд підприємства підвищиться на 26,2%. Частка підприємства за базовим коефіцієнтом становитиме 30825,6 валютних одиниць, що також збільшиться на 26,2%. Резерв для виплати премій за базовим коефіцієнтом 0,20 складатиме 18495,4 тисяч гривень, що на 26,65% більше, ніж у звітному 2022 році. Отже, прогноз за системою Скенлона в досліджуваному підприємстві призведе до зростання обсягу виручки, та витрат на робочу силу та преміального фонду, що позитивно вплине на підвищення продуктивності праці та результативності підприємницької діяльності.

4. За допомогою лінійної та нелінійних виробничих функцій було досліджено залежність прибутку (збитку) підприємства від продуктивності праці одного працівника. Як результат коефіцієнт кореляції $r=0,92$ високий, що говорить про прямий та тісний зв'язок між прибутком (збитком) підприємства та продуктивністю праці одного працівника. Коефіцієнт детермінації $R^2=0,99$ свідчить про якість виробничої моделі та варіацію прибутку (збитку) підприємства, яка на 99,46 % зумовлена факторною ознакою продуктивності праці одного працівника. Тому, можна зробити висновок, що дана виробнича регресійна модель якісна та вдало вибрана за допомогою статистичних коефіцієнтів. І в подальшому дослідженні можна проводити прогнозування на майбутнє за використання факторної ознаки, так і результативного показника.

ВИСНОВКИ

1. Для досліджень та виконання завдань кваліфікаційної роботи ми обрали аграрне підприємство, що спеціалізується на виробництві елітного насіння зернових та зернобобових культур, а також довготривалих трав. Крім цього, їхні господарські справи включають вирощування озимої пшениці, гречки, кукурудзи для зерна, ячменю, вівса, сорго, соняшнику, сої та баштанних продовольчих культур. У галузі тваринництва вони займаються розведенням великої рогатої худоби, свиней, та виробництвом молока та меду.

2. Товарна продукція аграрного підприємства представляє собою велику різноманітність сільськогосподарської продукції, як рослинницької, так і тваринницької галузей, що виробляються та вирощуються в досліджуваному підприємстві. З аналізу показників, складу і структури товарної продукції витікає наступне, витікає наступне, перше місце у виробництві посідає виробництво свинини, та становить 22,6%. Друге місце по знаходженню в структурі виробництва займає молоко з показником 22,5%, тоді як третє місце відведено виробництву соняшнику, яке становить 21,2%. Виробничий напрямок досліджуваного підприємства м'ясо-молочний, з розвинутим зерновиробництвом. Коефіцієнт спеціалізації на даному становить 0,561, що свідчить про його високий рівень.

3. Проаналізувавши показники динаміки ефективності сільськогосподарського виробництва підприємства можна зробити наступні висновки. Протягом досліджуваного періоду вартість валової продукції у фактичних цінах зменшилася на 2155,4 тис. грн. Також слід відзначити, що повна собівартість зросла на 59,3 %, що негативно позначається на показниках результативності, і це спостерігається як у рослинництві, так і в тваринництві.

Валовий дохід у 2022 р. становив 76965,0 тис. грн, що вище на 22709,0 тис. грн, ніж в 2018 р. Загальний прибуток, а також прибуток у галузі

рослинництва зросли протягом досліджуваного періоду. Проте прибуток в галузі тваринництва зменшився на 1719,0 тис. грн.

Рівень рентабельності досліджуваного підприємства у 2018 р. становив 46,1 %, а в 2022 р. 30,1 %, що свідчить про зниження досліджуваного показника на 16,0 %. Якщо характеризувати по галузях, то досліджуваний показник має тенденцію до зниження, що негативно впливає на результативність підприємницької діяльності.

4. Ефективне використання трудових ресурсів є ключовим аспектом результативної діяльності аграрного підприємства в сучасних умовах. Дослідивши показники динаміки ефективності використання трудових ресурсів в підприємстві ми можемо зауважити на наступному. Так виробництво валової продукції у фактичних цінах на 1 працівника зросло на 52,3 % за досліджуваний період. Кількість відпрацьованого часу у підприємстві майже не змінений, отриманий прибуток в розрахунку на 1 працівника зростає лише 8,4 %. Витрати на оплату праці зростають на 107,7 %, відповідно зростає середньомісячна оплата праці на 61,3 %.

5. Проаналізувавши показники ефективності використання основних засобів, можна зробити висновок про те, що протягом аналітичного періоду фондозабезпеченість підприємства відчутно зменшилася на 4159,6 тис. грн, знизившись з 5082,0 тис. грн у 2018 р. до 922,4 тис. грн у 2022 р. (що становить 81,8% від початкового рівня). Це стрімке зменшення зумовлене обмеженими замінами застарілих основних засобів на нові. Внаслідок цього спадає фондоозброєність праці майже втричі. Фондомісткість залишається на попередньому рівні, хоча протягом періоду дослідження вона зазнала коливань. У 2022 р. норма прибутку становить 8,9%, порівняно з 41,5% у 2018 р., що означає зростання на 32,6 в. п. Відповідно до цього фондорентабельність збільшилася з 30,7% до 98,4%, що свідчить про ефективне використання основних засобів, незважаючи на період пандемії COVID-19 та воєнних дій.

6. Охарактеризувавши динаміку показників виробничо-фінансової діяльності досліджуваного підприємства, можна зробити наступні висновки. За досліджуваний період чистий дохід від реалізації продукції зріс на 53,2 %. Собівартість реалізованої продукції у 2018 р. становила 46244 тис. грн, а в 2022 р. 75837 тис. грн., зростання відбулося на 64,0 %. Валовий прибуток за досліджуваний період зростає. Аналіз різних видів витрат говорить про їх зростання. Прибуток від звичайної діяльності, та чистий прибуток зменшився на 805,0 тис. грн. (39,6 %). Рівень рентабельності також падає.

7. Охарактеризувавши динаміку показників фінансового стану досліджуваного підприємства, можна зробити наступні висновки. Коефіцієнт автономії становить 0,804 в.п. що вище нормативного на 0,304 в.п. Коефіцієнт фінансової залежності підприємства не істотно менший від нормативного та становить у 2022 р. 1,243 в.п., це говорить про те, що підприємство частково залежить від кредиторів.

Коефіцієнт фінансового ризику також занижений в порівнянні з нормативним, та становить 0,243 %. Показники платоспроможності характеризуються такими елементами: ліквідність підприємства - означає його спроможність перетворювати свої активи на гроші для покриття всіх необхідних платежів, загальний коефіцієнт ліквідності підприємства у 2022 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,012 грн поточних активів підприємства. Значення коефіцієнта нище нормативного показника, отже підприємство не є ліквідним.

Коефіцієнт швидкої ліквідності підприємства у 2022 р. вказує на те, що на одну гривню поточних зобов'язань припадало 0,327 грн виробничих запасів підприємства, тобто його значення вище нормативного.

Дослідивши показники ділової активності, слід відмітити, що коефіцієнт обертання оборотних активів збільшується за досліджуваний період. Так у 2018 р. він становив 3,490 % а у 2022 р. 5,166 %. Коефіцієнт завантаження оборотних активів зменшується із 0,287 до 0,194 в.п.

Тривалість одного обороту оборотних активів, мав нестабільний характер, та стрімко знизився.

З проведених досліджень та виявлених недоліків у формуванні результативності підприємницької діяльності нами були запропоновані наступні стратегічні напрями, щодо її зростання у досліджуваному підприємстві.

1. Розробка стратегії для отримання прибутку на підприємстві в довгостроковій перспективі створює сталі конкурентні переваги. Важливими факторами, які обов'язково враховуються при формуванні стратегії управління прибутком, є основна економічна стратегія. На сьогодні питання ефективного економічного управління для розвитку підприємства є актуальним і має свої особливості. Так слід зазначити, наскільки важливим є вибір правильних орієнтирів та постановка реальних стратегій, які відповідають загальній концепції діяльності підприємства. Усі складові цієї системи повинні управлятися, що дозволяє вирішувати завдання ефективного управління досліджуваним підприємством. Цей процес призводить до досягнення встановлених цілей і завдань, що сприяє подальшому розвитку підприємства, і він повинен бути неперервним.

2. З урахуванням зростаючого попиту на зерно як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках, підприємству доречно провести технологічне оновлення свого обладнання, яке використовується для сушіння та зберігання зерна. Це оновлення необхідне для відповідності сучасним енергоощадним технологіям і спрямоване на зменшення втрат зерна під час післязбирального періоду та під час подальшого зберігання.

Один зі способів - це введення в експлуатацію зерносушарки SCN-16/72, яка призначена для сушіння різних видів зерна, включаючи злакові, олійні та бобові культури, як частина комплексів для обробки зерна.

Отже, введення зерносушарки на підприємстві призведе до автоматизації виробничих процесів у сфері сушіння зерна, покращення його якості, підвищення рентабельності виробництва на 2,8% та збільшення

обсягу випуску продукції на 450 м3 щорічно. Внаслідок цього собівартість сушіння зменшиться на 89 грн за 1 м3, а витрати на електроенергію скоротяться на 122 тис. грн, не призводячи до підвищення цін на кінцевий продукт. В середньому щорічний економічний ефект складе більше 400 тис. грн, а комерційний прибуток становитиме 883 тис. грн. Термін окупності проекту становитиме 2,8 років. З урахуванням всіх цих факторів, впровадження проекту є ефективним і доцільним.

3. Для підвищення ефективності управління персоналом в аграрному підприємстві, що сприяє покращенню результативності підприємницької діяльності, необхідно посилити систему стимулювання працівників, яка наразі є найвразливішим компонентом. Один з ключових заходів для досягнення цієї мети базується на позитивному досвіді інших країн, таких як колективне стимулювання праці через використання системи стимулювання Скенлона.

Аналізуючи запропоновану систему розрахунку премій за методом Скенлона (колективного стимулювання праці) на підприємстві, можна зробити наступні висновки. Прогнозується збільшення обсягу виручки від реалізації продукції та послуг на 21,4%. Передбачається, що допустимі витрати на робочу силу за базовим коефіцієнтом 1,283 також зростуть на 26,2%. Фактичні витрати на робочу силу збільшаться лише на 10,4%. Преміальний фонд підприємства підвищиться на 26,2%. Частка підприємства за базовим коефіцієнтом становитиме 30825,6 валютних одиниць, що також збільшиться на 26,2%. Резерв для виплати премій за базовим коефіцієнтом 0,20 складатиме 18495,4 тисяч гривень, що на 26,65% більше, ніж у звітному 2022 році. Отже, прогноз за системою Скенлона в досліджуваному підприємстві призведе до зростання обсягу виручки, та витрат на робочу силу та преміального фонду, що позитивно вплине на підвищення продуктивності праці та результативності підприємницької діяльності.

4. За допомогою лінійної та нелінійних виробничих функцій було досліджено залежність прибутку (збитку) підприємства від продуктивності праці одного працівника. Як результат коефіцієнт кореляції $r=0,92$ високий, що говорить про прямий та тісний зв'язок між прибутком (збитком) підприємства та продуктивністю праці одного працівника. Коефіцієнт детермінації $R^2=0,99$ свідчить про якість виробничої моделі та варіацію прибутку (збитку) підприємства, яка на 99,46 % зумовлена факторною ознакою продуктивності праці одного працівника. Тому, можна зробити висновок, що дана виробнича регресійна модель якісна та вдало вибрана за допомогою статистичних коефіцієнтів. І в подальшому дослідженні можна проводити прогнозування на майбутнє за використання факторної ознаки, так і результативного показника.